

[Publicacions](#) > [Col·lecció Recerques](#) >

Similituds i diferències: la immigració dels anys 60 a l'Hospitalet (Recerques; 1)

Similituds i diferències: la immigració dels anys 60 a l'Hospitalet / Clara Carme Parramon Homs.
Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 2000. 240 p. ISBN: 84-922206-7-8.

- [Sumari. Presentació. Pròleg. Introducció](#)
- [1. El context històric i l'àmbit escollit](#)
- [2. El tema i l'univers d'estudi](#)
- [3. Disseny teòric i tècnic](#)
- [4. L'estructura de les poblacions](#)
- [5. Els nivells d'instrucció](#)
- [6. Sobre les parelles i les unitats domèstiques](#)
- [7. Categories socioprofessionals](#)
- [8. La distribució territorial en el marc de l'evolució urbanística de l'Hospitalet](#)
- [9. Conclusions generals](#)
- [Bibliografia. Relació de taules, gràfics i plànols](#)
- [Annex](#)

**Similituds i diferències.
La immigració dels anys 60 a l'Hospitalet**

CLARA CARME PARRAMON HOMS

CENTRE D'ESTUDIS
DE L'HOSPITALET

Similituds i diferències.

La immigració dels anys 60 a L'Hospitalet

CLARA CARME PARRAMON HOMS

Similituds i diferències.

La immigració dels anys 60 a l'Hospitalet

CLARA CARME PARRAMON HOMS

Edició Centre d'Estudis de l'Hospitalet
Major, 54, 1r 08901 L'Hospitalet
Telèfon 93 338 60 91 Telèfon/Fax 93 261 24 90
www.catalonia.net/celh
celh@catalonia.net

Equip d'edició Mercè Artigas, Rosa Guinart i Montserrat Perelló, del CEL'H.

Correcció lingüística Assumpta Manzanares, del CEL'H.
Pel que fa a l'ús dels articles en majúscules s'ha respectat la voluntat de l'autora.

Agraïments Agraïm especialment el suport i la col·laboració
de la Secció de Cartografia i del Departament d'Estudis de l'Ajuntament de l'Hospitalet;
d'en Josep Serra, cap dels Serveis d'Estudis Territorials
de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana;
a l'empresa Ardisa i a les seves treballadores;
i a la Pili Mujico i en Carlos Larrosa
i al professorat i alumnat de l'IES Pedraforca.

Aportacions Aquest primer número de la col·lecció Recerques ha obtingut suport econòmic
del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana
del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
en conveni amb la Caixa de Catalunya,
i de la Fundació Jaume Bofill.

Fotografia coberta Bloc d'habitatges del barri de Bellvitge.
✱ Albert Guinart i Rosa Guinart, CEL'H. 2000.

Disseny gràfic Laberint, imatge i comunicació SL

Dipòsit legal B-19.779-2000

ISBN 84-922206-7-8

A la meva germana Mercè

Sumari

PRESENTACIÓ	9
PRÒLEG	11
INTRODUCCIÓ	15
1. EL CONTEXT HISTÒRIC I L'ÀMBIT ESCOLLIT	21
1.1. Les migracions dels anys seixanta i el seu context general	21
1.2. Un àmbit territorial ben representatiu: L'Hospitalet de Llobregat	25
2. EL TEMA I L'UNIVERS D'ESTUDI	33
2.1. Cap a la delimitació de l'objecte d'estudi	33
2.2. Les idees generals que guien una investigació en dues fases	42
2.3. Les cinc procedències escollides: Andalusia, Aragó, Castella-Lleó, Extremadura i Galícia	46
3. DISSENY TEÒRIC I TÈCNIC	51
3.1. Alguns supòsits previs	51
3.2. Sobre el tractament de les dades del Cens de Població	55
4. L'ESTRUCTURA DE LES POBLACIONS	61
4.1. La distribució de les edats de les dones i els homes	61
4.2. Més consideracions sobre l'estructura per sexes	66
4.3. Condicions de partida diverses: breus apunts	68
5. ELS NIVELLS D'INSTRUCCIÓ	75
5.1. L'accés als estudis de les dones i els homes	75
5.2. Els nivells d'instrucció segons grups d'edat i sexe	79
5.3. Els aspectes més significatius	83
5.4. Comentaris sobre els nivells d'instrucció de la població de L'Hospitalet	85
5.5. El coneixement del català	87
6. SOBRE LES PARELLES I LES UNITATS DOMÈSTIQUES	97
6.1. Anotacions sobre l'estat civil	98
6.2. Nivells d'endogàmia i d'exogàmia	99
6.3. Composició de les unitats domèstiques i relacions de parentiu	104
7. CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS	109
7.1. Consideracions prèvies	109
7.2. Les relacions amb l'activitat productiva	111
7.2.1. Les persones en atur	113
7.3. Els sectors de producció i les branques d'activitat	116
7.4. Els diferents tipus de relacions laborals	120
7.5. Les ocupacions laborals i professionals	125
7.6. Relacions laborals i activitat professional	129
7.7. Dades de L'Hospitalet sobre les categories socioprofessionals	133
7.8. Conclusions en relació a les categories socioprofessionals	137

8. LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL EN EL MARC DE L'EVOLUCIÓ URBANÍSTICA DE L'HOSPITALET	147
8.1. Sobre la presentació de les dades	147
8.2. La distribució territorial comparada dels cinc col·lectius estudiats	150
8.2.1. Sobre la representativitat de l'univers d'estudi en la seva distribució territorial	152
8.3. La concentració territorial de cada origen	157
8.3.1. Interètnicitat i densitat en el poblament de l'univers d'estudi	160
9. CONCLUSIONS GENERALS	165
9.1. Estratègies diverses: algunes idees	173
BIBLIOGRAFIA	181
RELACIÓ DE TAULES, GRÀFIQUES I PLÀNOLS	189
ANNEX	193

7. Categories socioprofessionals

7.1. CONSIDERACIONS PRÈVIES

En aquest capítol analitzaré les dades del cens del 1991 que ofereixen informació de la situació socio-professional de les 5 poblacions estudiades, a partir de 4 variables generals: les diferents situacions laborals o professionals en què es troben les persones dels diferents orígens pel que fa a l'activitat productiva i reproductiva, les branques d'activitat a les quals corresponen aquestes activitats, els tipus de relacions laborals en què s'emmarquen les situacions professionals (o laborals) i les ocupacions en què es concreten. L'agrupament de les activitats laborals en sectors de producció completa la informació.

Per poder valorar millor el pes relatiu que tenen aquestes categories en els graus de similitud i de diferències entre els orígens seleccionats en aquesta investigació, presento també, segons convé a cada categoria, els encreuaments d'aquestes dades amb variables com l'edat, els nivells d'estudis i de coneixement del català, i treballa la interrelació entre els tipus de relacions laborals i les ocupacions. El tractament d'aquestes dades per sexes, amb les limitacions que les dades presenten, i la vessant comparativa en relació a la procedència travessen la línia general d'anàlisi.

En primer lloc em referiré a les dades que informen de les diferents situacions professionals o laborals, categoria que el cens denomina «relació amb l'activitat». Les possibilitats de resposta a aquesta pregunta s'organitzen en 10 ítems: persones que fan el servei militar, persones ocupades, persones aturades que busquen la primera feina, persones aturades que han treballat, persones jubilades, persones que reben una pensió, persones amb incapacitat permanent, persones en períodes d'estudis, persones que fan feines de la llar i d'altres relacions amb l'activitat.

Aquesta classificació és determinant en relació a l'anàlisi general de les categories socioprofessionals, ja que tant les branques d'activitat com els

tipus de relacions laborals o professionals en què es troben les persones com les ocupacions que desenvolupen, és a dir, les tres altres variables de les quals parteixo en aquest capítol, corresponen a dades que es discriminen a partir d'aquesta classificació. En concret, serà per a les persones ocupades, les aturades que han treballat i les jubilades per a qui es contemplaran les branques d'activitat, els tipus de relacions laborals i les ocupacions.

Aquesta organització de les dades només l'assenyalaria a títol aclaridor si no fos perquè quan es pensa en la variable sexe apareixen greus problemes. És obvi que els diferents tipus de relacions laborals que es donen en el mercat de treball o la diversitat d'ocupacions no són variables aplicables als nois que fan el servei militar o les persones que estudien o que reben una pensió. Són precisament els col·lectius que es declaren ocupats en relació a una activitat professional o laboral, o els que ho han estat, (aturats/des que han treballat o jubilats/des), els que poden respondre sobre quin tipus de relacions laborals tenen o han tingut i quina ocupació desenvolupen o han desenvolupat.

Ara bé, si pensem en les relacions amb l'activitat que caracteritzen el quefer de les dones, en base a la divisió sexual del treball predominant en la societat, es posa ràpidament de manifest que l'entrada «feines de la llar» distorsiona qualsevol apropament a la situació socioprofessional de les dones. La taula 21 mostra que, a tots 5 orígens, més de la meitat de les dones (entre un 54% i un 58%) queda enquadrada a «feines de la llar». És ben sabut que, malgrat que moltes dones no tenen accés a un treball assalariat homologat, sí que realitzen treballs assalariats a temps parcial (servei domèstic, treballs de costura, de manufactura al major, etc.). Ben sovint aquestes ocupacions suposen relacions amb l'activitat que no es donen en unes condicions laborals formalment legalitzades, és a dir, no existeixen relacions laborals reglamentades, amb contracte escrit, amb accés individual a la seguretat social, sinó que es basen en relacions i acords orals. Aquestes situacions de precarietat laboral, que

TAULA 21
RELACIÓ AMB L'ACTIVITAT DELS 5 ORÍGENS SEGONS SEXES (%)

	Andalusia			Aragó		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Servei militar	0,3	0,0	0,2	0,3	0,0	0,2
Ocupat/da	69,9	22,1	45,6	69,6	22,6	45,7
Atur 1a feina	0,3	0,9	0,6	0,4	0,9	0,7
Atur hav.trel	7,2	6,3	6,8	6,1	5,1	5,6
Jubilat/da	18,5	5,3	11,8	19,9	6,5	13,1
Rep pensió	1,4	8,2	4,9	0,6	8,6	4,6
Incapacit.	1,3	0,7	1,0	0,9	0,3	0,6
Estudiant	0,7	1,0	0,8	1,4	1,6	1,5
Feines llar	0,2	55,1	28,2	0,2	54,2	27,6
Altres	0,3	0,3	0,3	0,4	0,2	0,3
Totals	100	100	100	100	100	100
Totals absoluts	17.057	17.673	34.730	1.616	1.666	3.282

	Castella-Lleó			Extremadura		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Servei militar	0,2	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1
Ocupat/da	78,4	26,5	51,4	71,8	21,0	46,0
Atur 1a feina	0,5	0,8	0,6	0,4	0,8	0,6
Atur hav.trel	5,4	6,3	5,9	6,0	6,8	6,4
Jubilat/da	12,3	3,3	7,6	18,2	3,4	10,7
Rep pensió	1,2	5,0	3,1	1,4	8,2	4,8
Incapacit.	0,6	0,5	0,6	1,2	0,5	0,9
Estudiant	1,1	1,3	1,2	0,7	0,9	0,8
Feines llar	0,3	56,0	29,2	0,1	58,0	29,5
Altres	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2
Totals	100	100	100	100	100	100
Totals absoluts	3.639	3.936	7.575	4.925	5.070	9.995

	Galícia		
	Homes	Dones	Total
Servei militar	0,3	0,0	0,1
Ocupat/da	77,0	26,7	49,7
Atur 1a feina	0,2	0,9	0,6
Atur hav.trel	5,9	6,4	6,2
Jubilat/da	13,0	4,5	8,3
Rep pensió	1,0	4,4	2,9
Incapacit.	0,6	0,7	0,6
Estudiant	1,4	1,3	1,3
Feines llar	0,2	54,9	29,9
Altres	0,4	0,3	0,3
Totals	100	100	100
Totals absoluts	2.659	3.164	5.823

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

pressar la diversitat de relacions que moltes dones mantenen amb la doble activitat de reproducció i producció, l'adscripció a «feines de la llar» com a dedicació exclusiva té com a efecte immediat la distorsió de la realitat.

Això és una anomalia greu en relació a la fiabilitat de les dades demogràfiques que aquí treballo, ja que per a més del 50% de les dones de les 5 poblacions estudiades no es poden conèixer quines són realment les seves relacions amb l'activitat. Per tant, d'aquesta més de la meitat de les poblacions femenines no es pot saber si desenvolupen altres ocupacions a més del que s'engloba com a «feines de la llar» ni a partir de quin tipus de relacions laborals les duen a terme. Si a això afegim la resta d'entrades que ofereix el cens en relació a la situació laboral de les persones, ens trobem, pel que fa a les poblacions femenines, amb aquell 66% de dones al qual ja m'he referit, que aparentment no tenen ni han tingut cap relació amb el que es considera activitat productiva¹.

En definitiva, les categories socioprofessionals són un tema d'estudi que puc tractar per al conjunt de les poblacions masculines i, en proporcions molt menors, per a les femenines, tal com ja he anunciat al capítol 3. El treball de camp que continuaré duent a terme en un futur, podrà desvetllar aspectes de l'activitat femenina que al cens queden amagats.

també es denominen economia submergida, travessen les relacions amb l'activitat assalariada de moltes dones. En no oferir el cens cap possibilitat d'ex-

7.2. LES RELACIONS AMB L'ACTIVITAT PRODUCTIVA

Em referiré, doncs, a les dades de les poblacions masculines de la taula 21 per analitzar les seves relacions amb l'activitat tot comparant les situacions dels homes dels 5 orígens i, després, exposaré algunes consideracions respecte a les poblacions femenines.

La gran majoria d'homes s'autoclassifiquen com a ocupats, relació amb l'activitat que troba contrapès en una minoria que ja s'ha jubilat. Les xifres relatives de la taula 21 mostren que els homes d'origen castellanolleonès i gallec desenvolupen en un 78% i un 77% respectivament algun tipus d'activitat productiva, enfront d'un 12% i un 13% laboralment jubilats. Pel que fa als altres 3 orígens, les dades de jubilació són relativament superiors: un 18% per als orígens extremeny i andalús i un 20% per a l'origen aragonès. A aquestes xifres corresponen uns percentatges en relació a l'activitat productiva proporcionalment inferiors a les dels orígens castellanolleonès i gallec: els homes dels orígens andalús i aragonès desenvolupen una activitat productiva en un 70% i els de l'origen extremeny en un 72%.

Aquestes diferències palesen les diferents estructures d'edat que caracteritzen els diversos col·lectius i reflecteixen que els homes dels orígens castellanolleonès i gallec presenten grups d'edat més plens en les edats laboralment actives.

En proporcions ben inferiors, però encara quantitativament significatives, la situació laboral que segueix les dues esmentades és la dels homes aturats que han treballat. A tots 5 orígens els percentatges són similars i es mouen entre un 5% i un 7%. Cal tenir en compte que les dades en relació a l'atur estan directament determinades per les conjuntures econòmiques i que l'any en què es realitzà el cens es va caracteritzar per uns índexs relativament baixos d'atur².

La resta de possibles relacions amb l'activitat rondan l'1% o menys d'homes que s'hi adscriuen en

tots els orígens, sense que s'arribi al 2% en cap cas. En el marc d'aquestes proporcions pel que fa genèricament a l'activitat professional o laboral, els percentatges d'homes dels orígens aragonès, gallec i castellanolleonès —presumiblement joves— que estan estudiant, són lleugerament superiors als dels orígens andalús i extremeny (taula 21), tal com s'apunta al capítol sobre nivells d'instrucció.

En relació a les noies estudiant, les proporcions i les lleus diferències entre orígens segueixen la mateixa tònica que per als nois. També són una minoria les dones que es declaren en situació d'atur que han treballat (entre un 5% i un 6%). A aquests percentatges d'atur de les 5 poblacions femenines corresponen uns nivells d'ocupació (entesa com a activitat no relacionada amb la reproducció) que per a les dones dels orígens castellanolleonès i gallec superen el 25%; i per a les de la resta d'orígens representen entre un 21% i un 22%.

Ja he esmentat que la majoria de dones (entre un 54% i un 58%) apareixen al cens com a mestresses de casa. Les dificultats amb les quals es troben les dones per poder deixar constància censal de les seves estratègies en relació a l'activitat connecten amb unes formes determinades d'exclusió de les prestacions socials lligades a la jubilació. Això explica que els percentatges de jubilació de les dones dels orígens andalús, aragonès i extremeny representin entre un 13% i un 15% menys que els dels seus homòlegs masculins; i que en els dos col·lectius amb estructures d'edat menys envellides, les dones d'orígens gallec i castellanolleonès es trobin en situació de jubilació en un 8% i un 7% menys que els homes d'aquests orígens.

Enfront d'això, les dones accedeixen en majors proporcions a algun tipus de pensió, presumiblement de viduitat, amb les connotacions que aquesta prestació social manté de dependència respecte al sexe masculí, malgrat que la seva personificació concreta ja hagi passat a «millor vida», i amb les objectivament discriminatòries diferències econòmiques que suposen les pensions per viduitat respecte dels

ingressos per jubilació de la majoria de pensions contributives³.

Així doncs, a partir de les dades de la taula 21 les dades de la resta de taules d'aquest capítol i, per tant, l'anàlisi de les categories socioprofessionals en relació al tipus de relacions laborals i les ocupacions en què es concreten, contemplen el 96% dels homes de les 5 procedències, però només entre el 31% i el 37% de dones.

L'encreuament entre les dades de relacions amb l'activitat i l'edat de les persones que presento a les taules A11 a A15 de l'annex posa de manifest amb més precisió quins són els grups d'edat que més i menys predominen a cada tipus de situació laboral-professional que ofereix el cens per adscriure-s'hi. Em centraré en l'anàlisi dels grups d'edat que aglutinen majors proporcions de les 5 poblacions, percentatges globals que recordo a la taula A10.

Així doncs, com ja sabem, entre 25-49 anys en primer lloc (55%-60%) i entre 50-64 anys en segon lloc (25%-29%), s'agrupa el major nombre de persones a cadascun dels 5 orígens seleccionats. A les taules A11 a A15 es constata que entre 25 i 49 anys, és a dir, per a més de la meitat de totes 5 poblacions, entre un 38% (origen gallec) i un 45% (orígens andalús i aragonès) d'homes es declaren ocupats. En canvi, pel que fa a les dones, només entre un 18,5% (origen gallec) i un 15% (origen extremeny) diuen que desenvolupen una ocupació laboral. Aquestes xifres relatives troben el contrapunt en els percentatges de dones entre 25 i 49 anys que s'adscriuen a les feines de la llar: entre el 32,5% a l'origen gallec i el 27% a l'origen andalús. Les proporcions d'homes entre 25 i 49 anys que declaren que es dediquen a feines de la llar oscil·la entre un 0% i un 0,2% en tots els orígens.

I el mateix es posa de manifest als grups d'edat entre 50 i 64 anys, amb l'especificitat que a tots els orígens són significativament menys les dones «ocupades» (entre un 10% d'origen gallec i un 6% d'origen extremeny), i representen proporcions supe-

rior les que, en aquest grup d'edat, declaren que fan feines de la llar⁴ (taules A11 a A15).

És a dir, les 5 poblacions masculines que tenen entre 25 i 49 anys estan professionalment ocupades quasi en la totalitat. Entre els 50 i els 64 anys, la majoria es troba en la mateixa situació, però apareixen, en aquest grup d'edat, uns percentatges d'atur del voltant de 5% i de jubilació⁵ anticipada d'entre un 7% (origen castellanoleonès) i un 10,5% (origen andalús). La resta de relacions amb l'activitat no afecten pràcticament els homes entre 25 i 64 anys.

Les poblacions femenines s'adscriuen majoritàriament a les feines de la llar entre els 25 i els 64 anys i representen proporcions molt menors les dones «ocupades», percentatges que disminueixen a mesura que augmenta l'edat. És interessant d'observar que, d'una banda, són irrelevants els percentatges de dones en situació de jubilació anticipada. El mateix es pot dir de les dones entre 50 i 64 anys inscrites a l'atur; però d'altra banda, i a diferència dels homes, entre els 25 i els 49 anys, les xifres relatives de dones aturades ronden el 5%. Així es posa de manifest que entre els 25 i els 49 anys augmenta la quantitat de dones que han treballat fora de la llar i es troben més afectades per l'atur que els seus homòlegs masculins del mateix grup d'edat.

Tal com es podia pressuposar, a partir dels 65 anys pràcticament tots els homes estan jubilats. Pel que fa a les dones de 65 i més anys, és ben sabut que en relació a les feines de la llar no es contempla la jubilació; per tant, elles es distribueixen entre l'adscripció a feines de la llar, d'un cantó, i les situacions molt probablement de viduitat, de l'altre. Aquest estat el poden suggerir els notables percentatges de dones que declaren que reben una pensió, un tipus de «relació femenina amb l'activitat» que augmenta clarament amb l'edat. Una minoria de dones es declaren jubilades, xifres relatives que també experimenten un considerable increment a mesura que envelleixen les poblacions femenines, però sempre en proporcions ben inferiors a les dels homes jubilats de tots els orígens.

Si a les taules A11 a A15 s'observen les xifres relatives de les poblacions femenines que a partir dels 65 anys declaren que reben una pensió o que estan jubilades, les diferències entre orígens són notables. Es tracta de grups d'edat minoritaris de l'univers d'estudi⁶ a l'entorn dels quals es generen preguntes interessants, al meu entendre.

Respecte a la jubilació, és sorprenent el relativament alt percentatge de dones d'origen gallec que s'hi adscriuen si es compara amb les proporcions de la resta d'orígens, d'entre els quals les dones de procedència extremeña són les que menys gaudeixen de pensió per jubilació⁷. Si aquesta constatació la relacionem amb les dades de les dones que «reben una pensió», es fa palès que els termes de les proporcions s'inverteixen a mesura que augmenta l'edat: les dones d'origen gallec de 80 i més anys són les que menys es troben en aquesta situació (16%); i les de procedència extremeña les que més (47%). Al mateix temps, pel que fa a les feines de la llar, entre 65 i 74 anys, les dones d'origen gallec són les que menys s'hi adscriuen (18%), enfront de proporcions que ronden entre el 26% i el 29% a la resta d'orígens. A 80 i més anys, els percentatges tendeixen a un major equilibri entre orígens.

Aquestes dades suggereixen preguntes com ara si estariem davant d'una major incorporació relativa de les dones velles nascudes a Galícia als tipus d'ocupacions professionals que permeten gaudir de pensions contributives a la jubilació, relació amb l'activitat en què les seguirien les dones velles d'origen aragonès. O si ambdós grups d'edat femenins, sempre parlant en termes relatius, han desenvolupat més eficaçment estratègies de formalització de les seves situacions laborals de manera que a edats avançades aconseguixen, en general, una millor cobertura econòmica i una menor dependència de la seva parella masculina, tant viva com morta. Són hipòtesis per treballar en un futur.

I per acabar l'anàlisi de les dades que ofereixen les taules A11 a A15, voldria assenyalar que els escassos col·lectius joves de les 5 procedències estudia-

des (entre 15 i 24 anys) la majoria es troben ocupats professionalment, tot i que les noies en menors proporcions⁸, però amb menys diferències entre sexes que les que apareixen a partir dels 25 anys. Són aquests col·lectius joves els que presenten majors quotes d'atur respecte a la resta de grups d'edat. Una minoria de nois estan fent el servei militar, i una minoria de noies declaren que fan feines de la llar. Els nois i les noies estudiants presenten proporcions ben diferents segons que es tracti d'un origen o un altre: noies i nois nascuts a Aragó assoleixen els percentatges superiors (18% i 19% respectivament), en contraposició als nois (6,9%) i les noies (8%) nascudes a Andalusia⁹. El jovent d'origen aragonès és, doncs, qui més estudia i alhora qui menys es troba ocupat o aturat, laboralment parlant.

7.2.1. Les persones en atur

Ja hem vist que entre els possibles tipus de relacions de les persones amb l'activitat, el cens contempla també la manca de relació, en edats laboralment actives, és a dir, les situacions d'atur. Ningú discutiria que l'atur comporta un grau de marginació greu del sistema social, que afecta de manera diferent homes i dones.

Existeixen, però, circumstàncies ben diverses que envolten les situacions d'atur tant masculí com femení, circumstàncies que permetrien discriminar nivells ben diferents de marginació social. Tanmateix, les dades del cens no són el millor instrument per estudiar aquest tema en profunditat.

Tanmateix, i atesa la rellevància sociocultural del fenomen, he considerat d'interès conèixer diverses característiques de les persones que declaren que estan en atur, tot analitzant si la variable procedència hi incideix d'alguna manera.

Així, em referiré a les persones en atur que ja han treballat, sense entrar en l'anàlisi d'aquells col·lectius que no han tingut encara accés a una primera feina, perquè aquestes situacions d'atur juvenil

representen volums poblacionals irrelevants de l'univers d'estudi: sempre menys d'un 1% als 5 orígens seleccionats (taula 21).

D'altra banda, són precisament les persones en atur que ja han treballat les que conformen —juntament amb les que declaren que estan ocupades i jubilades— els totals de població a què em referiré en la resta d'aquest capítol, tant pel que fa a l'anàlisi de les situacions professionals com en les ocupacions i les branques d'activitat dels 5 col·lectius subjecte d'aquesta investigació.

Tal com acabem de veure en tractar els tipus de relacions amb l'activitat que caracteritzen l'univers d'estudi, les proporcions de persones aturades que han treballat representen volums poblacionals minoritaris, segons que mostrava la taula 21. N'he extret les dades pertinents per recordar aquí les xifres absolutes i relatives d'atur a què em refereixo.

Es tracta de la taula 22 i, a partir de les dades que recull, penso que són dos els elements a tenir en compte a partir d'aquestes dades. D'una banda, que no es pot parlar de diferències significatives entre els diferents orígens pel que fa a majors o menors quotes d'atur; i de l'altra, que les diferències entre ambdós sexes tampoc presenten aspectes notables que sigui pertinent entrar a considerar.

A partir d'aquí i atès que m'estic referint a uns col·lectius ben minoritaris de l'univers d'estudi, només tractaré breument els nivells d'estudis (generals i de català) que tenen les persones en atur i les situacions professionals en què s'emmarcaven les seves activitats laborals abans de la situació d'atur concreta en què declaren que es troben.

La taula A16 mostra que per a les persones nascudes a Andalusia i Extremadura, les proporcions d'atur amb estudis de BUP i titulacions mitjanes es mouen, en ambdós nivells, entre el 40% i el 44%, i l'atur amb titulació superior representa un 13%-14%. Als altres 3 orígens, l'atur afecta en primer lloc el nivell de BUP i estudis equivalents, i en segon lloc les persones amb titulacions mitjanes, i també a les titulacions superiors corresponen percentatges per sota del 18%. Les persones d'origen aragonès amb titulacions superiors són, comparativament parlant, les menys afectades per l'atur (10%), alhora que presenten les majors proporcions d'atur amb estudis de BUP i equivalents (54%).

És a dir, l'atur només afecta pràcticament les persones que tenen estudis per sobre de l'EGB i nivells equivalents a tots els orígens. És a dir, més d'un 95% de situacions d'atur corresponen a estudis de BUP i equivalents, de títols mitjans i de títols superiors. Aquest fet denota que estem davant d'un atur que no es relaciona amb manca de preparació acadèmica, de qualificació professional, sinó que és un atur directament provocat pels processos de reestructuració industrial i tecnològica i de terciarització de l'activitat productiva, que afecten molt intensament les professions que s'anomenen obsoletes; o que és un atur que evidencia que les ofertes de formació i de treball no es troben en consonància.

Pel que fa al coneixement del català (taules A17 a A19), apareix una correlació directa entre menors coneixements de la llengua i majors proporcions d'atur, a tots 5 orígens. Les persones que el parlen o que el parlen i el llegeixen, o que també l'escriuen, es troben en situació d'atur entre un 15% i un 30%, segons orígens, enfront del 70%-85% que només

TAULA 22
PERSONES DELS 5 ORÍGENS EN ATUR QUE HAN TREBALLAT (%)

	Andalusia			Aragó			Castella-Lleó			Extremadura			Galícia		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
Atur havent treballat	7,2	6,3	6,8	6,1	5,1	5,6	5,4	6,3	5,9	6	6,8	6,4	5,9	6,4	6,2
Totals absoluts	17.057	17.673	34.730	1.616	1.666	3.282	3.639	3.936	7.575	4.925	5.070	9.995	2.659	3.164	5.823

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

TAULA 23
PERSONES OCUPADES, EN ATUR QUE HAN TREBALLAT I JUBILADES DELS 5 ORÍGENS PER SEXES (%)

	Andalusia		Aragó		Castella-Lleó		Extremadura		Galícia	
	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Ocup., atur., jub.	95,6	33,7	95,9	34,2	96,1	36,1	96,0	31,2	95,9	35,6
Altres	4,4	66,3	4,1	65,8	3,9	63,9	4	68,8	4,1	64,4
Totals	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Totals absoluts	17.057	17.673	1.616	1.666	3.639	3.936	4.925	5.070	2.659	3.164

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia)

entenent el català, que l'entenent i el llegeixen o senzillament que no el saben. La línia divisòria sembla que es pot situar en el fet de parlar en català. Tot i que les proporcions d'atur afecten, com ja he reiterat, una minoria de l'univers d'estudi, es perfila una tendència a tenir en compte: el coneixement del català sembla que incideix de manera significativa en les situacions d'atur, discriminant majors o menors possibilitats d'accés als llocs de treball entre aquells sectors de persones que, malgrat que la immensa majoria tenen nivells d'estudis secundaris o universitaris, tenen poc coneixement de la llengua catalana. Aquesta tendència afectaria amb més intensitat les dones.

Per acabar em referiré a quins són els tipus de relacions laborals en les quals més incideix l'atur. El cens anomena aquesta variable «situació professional» i a les taules A20 a A22 apareix la classificació interna que presenta. El major nombre de persones aturades, tant pel que fa als homes com a les dones, es troba entre les que estaven assalariades amb contractes fixos i eventuais, que representen entre un 75% i un 85% a tots 5 orígens. Entre els orígens andalusí i extremeny les proporcions d'atur entre persones amb contractes previs fixos i eventuais es mouen entre el 40% i el 43%; per als altres 3 orígens, les persones aturades amb contractes previs fixos representen entre un 10% i un 20% més que les aturades amb contractes eventuais previs.

Cal assenyalar el pes relatiu de les relacions laborals no homologades, que el cens aglutina com a «altres»: entre un 10% i un 18% segons els orígens. Si es consulten les dades per sexes, es fa palès que

aquest «calaix de sastre» afecta en majors proporcions les dones, en la mesura que l'especificitat de les seves relacions laborals o professionals és més difícilment encasellable en la classificació que ofereix el cens.

A partir d'aquí, les dades que analitzo en la resta d'aquest capítol sobre categories socioprofessionals es referiran a les branques d'activitat, als tipus de relacions laborals i a les activitats laborals o professionals, que emmarcaré en primer lloc en els sectors de producció en què es desenvolupen. I voldria reiterar, abans d'entrar-hi que aquesta informació se circumscriu als sectors de l'univers d'estudi que al cens de 1991 declaraven que tenien una ocupació laboral, que es trobaven aturats i ja havien treballat o que estaven jubilats. La taula 23 és on s'agrupen, tenint en compte la procedència, les xifres per sexes a què corresponen aquestes 3 situacions socioprofessionals o relacions amb l'activitat.

7.3. ELS SECTORS DE PRODUCCIÓ I LES BRANQUES D'ACTIVITAT

L'univers d'estudi presenta distribucions no homogènies en relació als sectors de producció, segons que es tracti d'unes procedències o de les altres, en el marc, però, d'uns trets generals comuns

fàcilment pressuposables. Les activitats productives en relació a l'agricultura, la ramaderia i la pesca són residuals, i els diversos contingents humans ara formen part de la indústria i els serveis. És, doncs, entre aquests dos sectors de producció que té interès analitzar les diferències entre uns orígens i els altres.

La taula 24 mostra que el col·lectiu d'origen extremeny aglutina majoritàriament els seus efectius en la indústria (62%) enfront d'un 37% que treballa al sector dels serveis. El col·lectiu d'origen andalús presenta unes característiques similars, però amb percentatges més propers entre el sector secundari (57%) i el terciari (41%). Són xifres relatives que tendeixen a igualar-se quan es consulten les proporcions de l'origen castellanollleonès: 50% en la indústria i 48% als serveis. L'origen gallec es reparteix per igual entre ambdós sectors de producció (49%), i entre el col·lectiu aragonès es posa de manifest l'actual tendència cap a la terciarització de les activitats productives, que representa un 50% enfront del 48% d'efectius humans que treballen al sector industrial.

Una mirada ràpida a les dades de la taula 24 podria portar a concloure que la major o menor proporció d'activitats del sector terciari ve determinada, en tots els orígens, pels col·lectius femenins. Tanmateix, parlar de terciarització de les activitats productives com un fenomen recent suggereix, si més no, una visió esbiaixadament androcèntrica del que és i no és producció, si es contempla des d'una perspectiva històrica i independentment que la realització de les activitats productives que avui conformen el sector terciari hagi comportat o comporti la percepció d'un salari¹⁰.

Per a l'anàlisi de les dades de la taula 24, no entro, doncs, en la línia d'interpretació que consideraria la «incorporació femenina al treball productiu» un factor decisiu del procés de terciarització, sinó que entenc que les majors proporcions de dones de tots els orígens en el sector serveis s'han de relacionar amb els canvis estructurals que travessa la societat.

TAULA 24

SECTORS DE PRODUCCIÓ DELS 5 ORÍGENS PER SEXE (%)

Andalusia	Homes	Dones	Total
Primari	1,4	2,1	1,6
Secundari	64,5	36,5	57,0
Terciari	34,0	61,4	41,4
Totals	100	100	100
Totals absoluts	16.300	5.966	22.266
Aragó	Homes	Dones	Total
Primari	2,2	1,4	2,0
Secundari	54,9	28,6	47,8
Terciari	42,9	70,0	50,2
Totals	100	100	100
Totals absoluts	1.546	570	2.116
Castella-Lleó	Homes	Dones	Total
Primari	1,4	2,0	1,5
Secundari	57,9	32,3	50,5
Terciari	40,7	65,7	48,0
Totals	100	100	100
Totals absoluts	3.495	1.424	4.919
Extremadura	Homes	Dones	Total
Primari	1,5	0,7	1,3
Secundari	69,9	38,1	61,9
Terciari	28,6	61,2	36,8
Totals	100	100	100
Totals absoluts	4.724	1.587	6.311
Galícia	Homes	Dones	Total
Primari	1,2	2,1	1,5
Secundari	57,3	31,7	49,2
Terciari	41,5	66,2	49,3
Totals	100	100	100
Totals absoluts	2.550	1.187	3.737

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

Contemplar l'accés de les dones al treball com un fenomen recent ens aboca, si més no, al terreny de la ciència-ficció. El que sí que sembla que es consolida és la seva inclusió al mercat de treball, és a dir, la seva assalariació, de la qual, de tota manera en les nostres societats, les dones han anat participant intermitentment de manera massiva, a partir dels processos històrics d'industrialització.

No obstant això, en parlar de consolidació del procés l'assalariació femenina ho faig en termes hipotètics, perquè les entrades i les sortides massives de les dones del mercat de treball assalariat es relacionen fàcilment amb contextos econòmics d'expansió o de crisi, ben acompanyats dels discursos legitimadors pertinents. Tanmateix és innegable que no totes les que hi entren en surten i, d'altra banda, en la mesura que en les últimes dècades són també les dones de classes mitjanes i altes les que s'incorporen al mercat de treball, potser això atorga visibilitat social al tema.

L'evident reducció de llocs de treball en la indústria, d'una banda, i de l'altra, la creació de nous llocs de treball que l'anomenat «estat del benestar» ha propiciat al sector terciari semblarien elements prou clarificadors per explicar que l'última incorporació massiva de les dones a les activitats productives assalariades s'hagi anat adreçant cap al sector que brinda una major oferta de llocs de treball. I, alhora, el tan divers bagatge femení en treballs no assalariats que es poden conceptualitzar com a serveis productius, sintonitzaria d'alguna manera amb els canvis estructurals en relació als sectors de producció, i les dones mostrarien determinades preferències i capacitats específiques cap a les activitats terciàries.

De tota manera i pel que fa a les dades concretes, ja he reiterat que les dels 5 col·lectius femenins de la taula 24 només representen al voltant del 35% de les poblacions femenines de l'univers d'estudi. Les xifres relatives referides al sexe masculí sí que corresponen pràcticament als totals de les poblacions masculines estudiades (taula 23), i aquí es

posa de manifest que, a totes 5 procedències, la majoria d'homes treballen al sector secundari (entre un 55% i un 70%), enfront dels que realitzen activitats en relació als serveis (entre un 29% i un 43%).

Òbviament, a majors percentatges en el sector terciari, menors seran els corresponents al sector secundari i a l'inrevés; així doncs, l'activitat masculina es distribueix de més a menys participació en el sector terciari, segons la comunitat autònoma de naixement, seguint aquest ordre: Aragó (43%), Galícia (41,5%), Castella-Lleó (41%), Andalusia (34%) i Extremadura (29%).

Probablement la tendència a la terciarització es faria més palesa si disposéssim de dades de 10 i 20 anys enrera del mateix univers d'estudi i apareixeria aquí amb més intensitat si les dades no incloguessin els grups jubilats i es referissin només al que es considera població activa masculina¹¹. En definitiva, les edats adultes són les predominants a l'univers d'estudi, i l'anàlisi de les dades dels tipus de branques d'activitat en què treballen els homes, palesa una situació de transició general en la societat. Són canvis als quals les generacions masculines menys joves i en condicions socioeconòmiques com les majoritàries a l'univers d'estudi s'incorporen en menor mesura.

Tot i així, en aquest terreny les diferències entre les poblacions masculines dels diversos orígens estudiats són, però, significatives, sobretot pel que fa als homes d'origen extremeny i andalús, d'un cantó, i als dels altres 3 orígens, de l'altre. Per precisar millor aquest tema, em referiré a les branques d'activitat que conformen els tres sectors de producció, i més concretament, a les branques a què corresponen percentatges significatius d'efectius masculins de les diferents procedències.

A l'annex es poden consultar les taules A23 i A24, que recullen les dades de les branques d'activitats (prèvia descripció del codi numèric que les identifica) en què es reparteixen les dones i els homes dels 5 orígens, a les quals a partir d'aquí faré esment.

Tret d'alguna dada que, en el context hospitalenc d'avui, m'ha resultat ben curiosa, com el fet que hi hagi 14 homes d'origen andalús que declaren que es dediquen a la pesca¹², o que a tots els orígens hi ha ben pocs, però sí algun home (i en alguns orígens, també alguna dona) que treballa en la indústria extractiva, els conjunts de les poblacions masculines es reparteixen àmpliament per les 24 branques d'activitat que es detallen a les taules A23 i A24. Passo a assenyalar tot seguit les branques d'activitat que aglutinen majors contingents masculins en els diferents orígens.

Quant a les activitats industrials, en tots 5 orígens, els percentatges d'homes amb majors concentracions d'efectius corresponen a les branques activitat relacionades amb la construcció de maquinària i material elèctric (14%-15%), amb la fabricació de material de transport (11%-18%) i amb la construcció (7%-23%). A la resta d'indústries les xifres relatives no superen el 3%.

Amb una mitjana de percentatges menor en cada tipus d'activitat, les majors proporcions d'homes pel que fa al sector dels serveis es concentren en branques d'activitat com el comerç a l'engròs, al detall i les reparacions (7%-11%), i també el transport i les activitats annexes (9%-15%). En menors proporcions, però en part encara significatives, trobem la branca de l'hostaleria i la restauració (3%-6%).

Les majors diferències entre orígens han aparegut en relació al ram de la construcció: un 23% correspon a efectius masculins d'origen extremeny, seguit d'un 18% d'homes d'origen andalús, un 12% d'origen gallec, i un 8% i un 7% dels orígens castellanolleonès i aragonès, respectivament. El ram de la construcció fou el sector al voltant del qual es teixiren els grans negocis immobiliaris dels anys seixanta i també fou l'univers ocupacional a l'entorn del qual s'elaborà un dels estereotips més comuns sobre l'home immigrant de l'època¹³. Fins i tot continua vigent un terme que se'n deriva: «el paletó», una expressió lingüística que potser es podria qualificar de sincrètica, com d'altres que es generen des de la

cultura de la construcció, d'entre les quals la «rachola» seria un exemple emblemàtic. Els oficis menys especialitzats d'aquesta branca d'activitat han estat dels pitjor pagats a ciutat i, al mateix temps, per a molts treballadors, el ram de la construcció ha estat un lloc de pas i una escola d'autoformació col·lectiva en molts aspectes. El comparativament alt percentatge d'homes de procedència extremenya que avui hi treballa, o les menors proporcions dels d'origens castellanolleonès o aragonès, fàcilment fan pensar, per exemple, tant en les constatacions comparatives que han aparegut en tractar els nivells d'instrucció com en què es poden començar a perfilar diverses característiques diferencials entre col·lectius, en les quals el pes de les condicions de partida a l'hora d'emigrar no apareix com a factor anodí.

A les indústries manufactureres, les diferències relatives entre orígens no són rellevants, tret potser d'un cas de què ara faré esment. De fet, en l'univers d'estudi, les proporcions d'homes ocupats, concretament en el ram del metall, han estat i són encara, en tots els orígens, les més elevades respecte del conjunt de branques d'activitat. A ningú no se li escapa que el «desarrollismo» dels anys seixanta es projectava, entre d'altres imatges, al voltant d'aquelles grans empreses del metall, avui en general ben tocades per successives reconversions. Algun dels seus productes, com ara la nevera, la TV o el llegendari «600» sovint també eren percebuts com a símbols de l'era de la modernitat i del consum a què s'incorporava la societat.

Com he dit, en el ram del metall els percentatges entre orígens són ben similars; només els homes nascuts a Castella-Lleó són els que sobresurten amb aquell 18% que treballa en la fabricació de material de transport, i la resta de col·lectius masculins en aquesta branca d'activitat se situen entre l'11% i el 13%. Entre aquests homes es troben els que treballen a la Seat, entre d'altres grans empreses del metall; i cito la Seat perquè a L'Hospitalet, com a d'altres municipis propers de característiques similars, la Seat ha ocupat contingents molt nombrosos

d'obriers. El fet de treballar a la Seat ha estat percebut com un privilegi, com el formar part d'una «aristocràcia obrera», que així com als anys setanta despertava solidaritats múltiples quan hi havia vagues, a l'hora dels últims conflictes recents (1995) i en un context sociopolític, és clar, ben diferent, arran del treball de camp en curs, he pogut constatar que no sempre generava el mateix tipus de sentiments. A les dues últimes dècades, els diversos acomiadaments massius pactats o les jubilacions anticipades de la Seat han estat també el passaport per obrir petits comerços, per comprar la llicència d'un taxi, és a dir, per entrar al món del treball autònom, i també per decidir retornar a les societats d'origen. És probable que a l'entorn de molts d'aquests elements s'hagin perfilat estratègies diverses o relacions interètniques per a l'anàlisi de les quals les diferents procedències es poguessin formular com a factor a tenir en compte.

Si ja entrem al sector dels serveis, pel que fa a la branca del transport i les activitats annexes —en el marc del gran abast d'aquesta definició—, és interessant constatar que els homes d'origen gallec són els que més s'hi dediquen (15%), seguits dels nascuts a Aragó i Castella-Lleó (11%), per passar al 9% entre l'origen andalús i al 7,5% entre els d'origen extremeny. A la branca del comerç, les diferències són més lleus: homes de procedència aragonesa (11%) enfront dels nascuts a Extremadura (7%), i la resta d'origens es troben a l'entorn del 9%. I a l'hostaleria i la restauració, tornen a ser els homes d'origen gallec els que representen un percentatge lleugerament superior (6%), seguits dels de procedència castellanoleonesa (5%), els orígens andalús i aragonès (4%) i l'origen extremeny, prop del 3%.

En aquestes branques d'activitat s'inclouen un seguit de feines que poden comportar autonomia laboral. Es tractaria d'una estratègia d'adaptació sociocultural singular, però no inusual. Quan més endavant a aquest mateix capítol, interrelaciono les dades de les diferents classes d'ocupacions que desenvolupen tots els col·lectius i els tipus de relacions laborals que les regeixen, s'evidenciarà que en

els treballs en relació al comerç, l'hostaleria i d'altres serveis, les relacions laborals no assalariades per compte propi assoleixen quotes notables, i presenten diferències significatives entre orígens.

Finalment, unes quantes línies sobre el 34% de dones de l'univers d'estudi que contemplen les dades sobre branques d'activitat, que, com ja he dit, es poden consultar a la taula A24. Pel que fa a la indústria, el ram del tèxtil, el cuir i la confecció aglutina percentatges femenins a tenir en compte (7%-12%), i són les dones d'origen extremeny i andalús les que hi treballen en major nombre. També en la indústria manufacturera, la de construcció de maquinària i material elèctric concentra les mateixes proporcions globals, entre un 7% de dones nascudes a Aragó i un 12% de procedència extremenya.

En tractar els sectors de producció, ja hem vist que les dones que perceben un salari pel seu treball es concentren en major nombre en el terciari. De les 10 branques d'activitat que classifiquen els serveis, curiosament és l'última, la denominada «altres serveis», la que aglutina les majors proporcions de col·lectius femenins (15%-22%), cosa que fa que es palesi, un cop més, la inaplicabilitat a la realitat de les dones de molts conceptes rellevants del cens de població. La branca del comerç i les reparacions reuneix entre un 11% de dones nascudes a Castella-Lleó i un 16% de dones d'origen aragonès. En activitats relacionades amb la sanitat i l'assistència social, treballen des d'un 13% de dones d'origen castellanoleonès a un 6% d'origen andalús. I, per acabar, cal dir que branques com l'hostaleria i la restauració (10% origen gallec, i 5%/6% la resta) o com l'educació, la investigació i els serveis culturals (5%-7%) són les que completen l'enumeració de les branques d'activitats més plenes entre les dones laboralment «actives».

7.4. ELS DIFERENTS TIPUS DE RELACIONS LABORALS

Al cens de 1991 aquesta variable rep la denominació de «situació professional» i així apareix com a títol de les diferents taules estadístiques que s'hi refereixen. En el text faig servir indistintament ambdues expressions: relacions laborals i situació professional, en la mesura que la situació professional informa de les possibles relacions laborals a partir de les quals les persones treballen, la qual cosa queda clara quan es consulten els ítems que la componen:

- Empresari, professional o treballador per compte propi que té personal ocupat.
- Empresari, professional o treballador per compte propi que no té personal ocupat.
- Membre de cooperativa de treball associat que hi treballa.
- Treball fix, a sou, comissió, jornal o altra remuneració.
- Treball eventual, a sou, comissió, jornal o altra remuneració.
- Altres situacions.

En aquest apartat analitzo els diferents tipus de relacions laborals en què es troben o es trobaven les 5 poblacions actives i jubilades de l'univers d'estudi tot precisant la incidència relativa que l'edat i els nivells d'instrucció i coneixement del català, tenen

en aquelles situacions professionals. Tractaré principalment les relacions laborals dels 5 col·lectius masculins, ja que, com he explicat abans, considero que les poblacions femenines no es troben adequadament recollides en aquest tipus de dades.

La taula 25 ens situa ràpidament mostrant que la gran majoria d'homes de tots els orígens són treballadors assalariats amb contractes fixos (67%-75%). La resta dels contingents masculins es reparteix, de fet, entre els que declaren que tenen contractes eventuais o que són empresaris, professionals o treballadors per compte propi sense personal ocupat. A aquesta última situació em referiré a partir d'ara com a treballadors per compte propi o autònoms. Entre les proporcions globals de treballadors eventuais (9%-18%) i de treballadors per compte propi (6%-13%) no apareixen grans diferències i, quantitativament parlant, no es destaca, per tant, una situació professional respecte de l'altra. Es tracta de relacions laborals per a les quals han optat sectors minoritaris dels homes de l'univers d'estudi i també de dones, tal com apuntaré més endavant.

A la resta de situacions professionals, els percentatges no representen efectius que calgui tenir en compte, tret dels homes que declaren que són empresaris amb personal ocupat, atesa la rellevància sociocultural i econòmica d'aquesta situació professional.

L'agrupació de les dades dels empresaris i treballadors per compte propi, d'una banda, i dels treballadors amb contractes fixos i eventuais, de l'altra, permet discriminar entre dues estratègies del món laboral tan significativament distintes com són el treball assalariat i el treball no assalariat. Seria bàsic poder conèixer el nombre d'aquests assalariats a càrrec de l'empresari, per saber si es tracta de petits, mitjans o grans empresaris, i així estar en condicions de precisar millor la rellevància socioeconòmica d'aquesta categoria de treball no assalariat, la d'empresari. Però, com ja he dit al capítol 3 en exposar el disseny teòric que ha guiat aquesta recerca, el cens no proporciona aquesta informació.

TAULA 25

HOMES: SITUACIÓ PROFESSIONAL SEGONS ORÍGENS (%)

	Andalusia	Aragó	Castella-Lleó	Extremadura	Galícia
Empresari+assalariats	2,7	3,6	3,1	2,3	3,2
Empresari sense assalariats	8,5	10,9	8,4	6,5	12,7
Cooperatives	1,1	0,8	1,1	1,1	1,0
Ajudes famílies	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2
Fixos	67,4	72,9	75,4	69,1	68,2
Eventuals	17,2	8,9	10,4	18,4	11,4
Altres	2,8	2,7	1,4	2,5	3,3
Totals	100	100	100	100	100
Totals absoluts	16.300	1.546	3.495	4.724	2.550

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

D'això es deriva que el terme empresari no pugui ser objecte de precisions teòriques, de manera que aquí aquest concepte passa a ser relativament poc operatiu per a una anàlisi comparada de la situació professional d'empresari tenint en compte el factor origen.

Tot i així, en relació al treball no assalariat, si anem a les dades que mostra la taula 25, veurem que quasi un 4% d'homes nascuts a l'Aragó, seguits del 3% i escaig dels d'origens gallec i castellanoleonès, del quasi 3% d'homes de procedència andalusa i del 2% i escaig dels d'origen extremeny són empresaris que tenen personal assalariat. Es tracta, doncs, d'unes proporcions ben minoritàries i força similars entre orígens.

Els treballadors per compte propi (sense personal ocupat) ja suposen uns efectius notables i diversament representats entre les 5 poblacions masculines. És l'origen gallec el qui en presenta majors proporcions (13%), seguit de l'aragonès (11%); els orígens andalus i castellanoleonès passen ja a tenir-ne un 8% i, finalment, en trobem un 6% d'origen extremeny.

Pel que fa a les relacions laborals en règim assalariat, els homes nascuts a Castella-Lleó gaudeixen de contractes fixos en un 75%, i un 10% són eventuais. Els segueixen en un 73% de fixos els de procedència aragonesa, que tenen contractes eventuais en un 10%. El 69% d'homes d'origen extremeny són assalariats fixos i el 18% són eventuais; els de procedències gallega i andalusa treballen amb contractes fixos en un 68% i un 67%, i eventuais en un 11% i un 17%, respectivament.

A partir d'aquest conjunt de dades que permeten comparar els tipus de relacions laborals en què es troben els homes de cadascun dels 5 orígens, es posen de manifest uns trets generals comuns àmpliament majoritaris, en el marc dels quals es perfilen també diverses característiques específiques per a cada origen, que afecten grups minoritaris de tots els orígens.

D'una banda, és clar que la situació d'assalariats és per la que han optat majoritàriament els 5 col·lectius masculins, treball assalariat que també majoritàriament es regeix per contractes fixos. Els treballadors amb contractes eventuais representen una minoria del conjunt d'assalariats, però és en aquesta situació de precarietat laboral que apareixen diferències entre orígens a tenir en compte. Els treballadors nascuts a Extremadura, en primer lloc, i els de procedència andalusa en segon lloc, s'agrupen a l'entorn de les quotes altes d'eventualitat en el treball, enfront dels altres 3 orígens: els homes assalariats d'origen aragonès són els que menys inestabilitat laboral pateixen, seguits dels de Castella-Lleó i dels de procedència gallega.

El treball no assalariat constitueix una estratègia minoritària entre els homes dels 5 orígens, però també aquí apareixen certes singularitats segons que es tracti d'una o altra procedència. És destacable que els homes d'origen gallec tendeixen a organitzar la seva vida laboral de forma autònoma en majors proporcions que la resta. També els nascuts a l'Aragó adopten aquesta via en proporcions remarcables, que combinen, com acabem de veure, amb les quotes més baixes de treball assalariat eventual.

Per als homes d'origen castellanoleonès, les relacions laborals autònomes representen, comparativament parlant, una estratègia menys atractiva, i es configuren com el col·lectiu amb majors quotes de treball assalariat estable. També la població masculina activa i jubilada de procedència andalusa tendeix menys a optar per sortides laborals que comportin relacions laborals autònomes, però, a diferència dels homes d'origen castellanoleonès, el treball assalariat es caracteritza per proporcions relativament altes d'eventualitat laboral. I finalment, el col·lectiu extremeny combina les quotes més altes de treball assalariat eventual amb les menors proporcions de treball no assalariat.

La taula 26 agrupa els assalariats (treballadors fixos i eventuais) i els no-assalariats (empresaris amb assalariats i sense) i ofereix les dades agrega-

TAULA 26
HOMES: RELACIONS LABORALS DELS 5 ORÍGENS (%)

	Andalusia	Aragó	Castella-Lleó	Extremadura	Galícia
Treball no assalariat	11,3	14,5	11,5	8,8	15,9
Treball assalariat	84,6	81,8	85,8	87,4	79,6
Totals absoluts	15.631	1.488	3.402	4.546	2.435

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

des del que acabo d'exposar. Són dades que el detall de la taula 25 permet consultar amb major precisió. L'agrupació d'aquestes dades deixa clar que cap origen presenta característiques específiques que es dibuixin com a tendències diferencials pròpies àmpliament majoritàries, sinó que els trets comuns entre uns orígens i els altres són clarament predominants. Tanmateix es constata que, en els serrells percentuals que complementen les tendències majoritàries comunes, es configuren certs graus d'heterogeneïtat en els tipus de relacions laborals. Són diferències que poden adquirir significació quan es contempen tot preguntant-se si el bagatge socio-cultural d'origen hi pot tenir algun pes relatiu.

Conèixer com l'edat o els nivells d'estudis generals i de català distribueixen els homes dels 5 orígens en les unes o les altres relacions laborals a les quals m'acabo de referir, contribuirà a una caracterització més acurada dels col·lectius masculins subjectes d'estudi. Tot seguit procediré a analitzar les dades resultants d'aquests encreuaments.

Pel que fa a les edats, la taula A25 de l'annex es refereix als homes i les dones, a les dades de les quals al·ludiré més endavant. Quant als homes en condició d'assalariats, no era difícil d'imaginar que la joventut i l'eventualitat en el treball es correlacionarien positivament; és a dir, a menys edat, més contractacions eventuales. Més del 50% de nois de menys de 25 anys es troben en aquesta situació en tots els orígens, inestabilitat laboral que afecta entre un 19%-20% dels homes entre 25 i 49 anys nascuts a Andalusia i Extremadura, i entre un 11%-12% dels de la resta de procedències d'aquestes mateixes edats. És l'origen extremeny el que presenta majors quotes d'eventualitat laboral entre els 25

i els 64 anys, les franges més plenes de l'univers d'estudi.

Les dades de la situació professional de la majoria d'homes adults assalariats fixos es distribueixen de manera inversament proporcional a les de l'eventualitat laboral en relació a l'edat; és a dir, a mesura que augmenta l'edat és més generalitzada l'estabilitat laboral. En tots els grups d'edat a partir dels 25 anys, al voltant d'un 55%-80% d'homes treballen en situació de fixos, en tots 5 orígens. Els percentatges més alts corresponen als homes de procedència castellanolleonesa entre 25 i 64 anys.

Pel que fa al conjunt de no-assalariats, Aragó i Galícia són els orígens que presenten les majors proporcions relatives d'empresaris amb personal ocupat (5%), i en aquesta situació professional, en totes les procedències hi ha més homes entre 25 i 49 anys, seguits dels del grup d'edat de 50-64 anys. També és en aquestes dues franges d'edat on més s'agrupen els treballadors per compte propi¹⁴, i els de procedència gallega són relativament més nombrosos (14% entre 25-49 anys i 12% entre 50-64 anys).

En definitiva, es pot concloure que l'edat incideix en la situació professional, cosa que permet precisar, d'un cantó, que a més edat més treball assalariat fix, i a menys edat més eventualitat; i de l'altre, que les minoritàries relacions no assalariades tendeixen a protagonitzar-les més els homes en edats pròpiament adultes. Les diferents proporcions que presenten els 5 orígens quan s'interrelaciona el factor edat amb les relacions laborals perfilen els temps vitals masculins que més propicien els hipotètics trets singulars proposats respecte als tipus de relacions laborals a les quals tendeix més cada origen.

Si entrem a analitzar les dades sobre situacions professionals i nivells d'estudis (taules A26 a A30)¹⁵, es constatarà que no difereixen de manera significativa els percentatges de nivells d'estudis, segons que es tracti d'un tipus o un altre de relacions laborals. Cal constatar, doncs, que el fet d'haver assolit uns estudis o uns altres no sembla que propiciï uns

tipus determinats de relacions laborals. Aquesta manca d'associació es repeteix per a tots 5 col·lectius masculins.

Així, els assalariats amb contracte de treball fix, per exemple, no saben ni llegir ni escriure entre un 60% i un 72%, i tenen titulacions superiors entre un 63% i un 77%. Als alts percentatges de treballadors fixos que abraçen tot el ventall de nivells d'instrucció, els segueixen, a molta distància quantitativa, les proporcions d'homes contractats eventualment. Novament no es posa de manifest cap tipus d'associació significativa entre ambdues variables. I entre els homes no assalariats tampoc apareixen correlacions positives o negatives en interrelacionar estudis i situació professional.

Per ser sincera, em va sorprendre molt que aquestes variables no presentessin cap tipus d'associació entre elles. D'entrada, pensava que es contrastaria positivament que, a més estudis, la situació professional seria menys precària —segons els orígens—, hipòtesi que només podia mesurar a partir de les proporcions d'eventualitat laboral¹⁶. Els resultats de l'encreuament eren els característics d'una hipòtesi nul·la, i m'obligaven a plantejar la inconsistència del meu supòsit. De fet, treballant des d'altres hipòtesis auxiliars a les quals m'he referit, aquesta inconsistència es feia palesa: si són els joves els que tenen més nivell d'estudis i, al mateix temps, en l'actual conjuntura econòmica, la incorporació al mercat de treball tendeix a bastament a produir-se a l'entorn de situacions d'eventualitat laboral, aquells joves amb més estudis han començat a treballar en un context en què les relacions de treball regides per contractacions fixes són una «rara avis».

Tot resistint-m'hi d'entrada, però després d'acabar constatant com no diferien les diverses situacions professionals en funció d'haver aconseguit un nivell d'estudis o un altre, em venia al cap la ben coneguda aspiració dels pares de les generacions de l'univers d'estudi, respecte als seus fills. Em refereixo al desig que els fills i les filles puguin accedir als estudis que ells no han pogut tenir, com una via per

aconseguir la millor situació professional possible. Es tracta d'una expectativa que molt sovint forma part dels motius per explicar la decisió d'emigrar i que es conforma com a element de valoració positiva a l'hora de reflexionar globalment sobre l'experiència migratòria.

Penso que seria útil partir del fet que la correlació entre nivells d'estudis i relacions laborals no sigui significativa per, en un futur, reflexionar sobre aquest tema amb la complexitat i la precisió que requereix. Entre d'altres aspectes, pot constituir un element de pes a l'hora d'avaluar la pròpia experiència migratòria, entenent que per abordar aquesta valoració no es pot partir d'un tractament estàtic de l'experiència migratòria, sinó d'una visió dinàmica, alhora que ben contextualitzada.

En relació als graus de coneixement del català l'encreuament de les dades de la taula A31 de l'annex presenta característiques semblants. En aquest cas, però, cal esmentar que no es tracta de les dades referides només als homes, sinó al conjunt de persones ocupades, ja que en relació a la situació professional relacionada amb els nivells de coneixement del català no dispo de les dades per sexes.

Les situacions professionals no estan associades a uns majors o menors coneixements del català. Fins i tot, poden sorprendre els relativament alts percentatges de persones amb feines eventuais que saben parlar, llegir i escriure en català. Es tracta presumiblement de la gent jove que en la mesura que tenen més estudis generals, també assoleixen les majors quotes de coneixement de la llengua catalana¹⁷. Potser cal assenyalar només que en els orígens que presenten majors proporcions de persones que treballen per compte propi (gallec, en primer lloc i aragonès, en segon), sembla que s'apunta un domini relativament superior de la llengua parlada que entre les procedències que menys han optat per aquesta situació professional¹⁸.

De forma genèrica, doncs, un bon coneixement del català no comporta necessàriament accedir a un o

TAULA 27

SITUACIÓ PROFESSIONAL PER SEXE DELS 5 ORÍGENS (%)

		Andalusia	Aragó	Castella-Lleó	Extremadura	Galícia
Emp+ass	H	2,7	3,6	3,1	2,3	3,2
	D	1,7	3,0	1,4	1,3	2,4
Emp sense ass	H	8,5	10,9	8,4	6,5	12,7
	D	6,3	7,2	7,8	6,6	10,2
Cooperat	H	1,1	0,8	1,1	1,1	1,0
	D	0,6	0,5	0,8	1,2	0,6
Ajudes famil	H	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2
	D	0,7	0,7	0,6	0,9	0,9
fixos	H	67,4	72,9	75,4	69,1	68,2
	D	54,2	63,2	59,3	53,7	54,0
eventuals	H	17,2	8,9	10,4	18,4	11,4
	D	29,6	20,2	23,7	29,4	24,7
altres	H	2,8	2,7	1,4	2,5	3,3
	D	6,8	5,3	6,5	6,9	7,2
Totals	H	100	100	100	100	100
	D	100	100	100	100	100
Totals absoluts	H	16.300	1.546	3.495	4.724	2.550
	D	5.966	570	1.424	1.587	1.187

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

altre tipus de relacions laborals ni es pot dir que incideixi pas en una millor situació professional, entenent-la com a més propiciada des de l'estabilitat laboral.

D'altra banda, quan el treball no assalariat per compte propi comporta una àmplia xarxa de relacions comercials, amb les vessants més pròpiament socials inherents, es poden crear condicions per a un major accés a ambients catalanoparlants. Al mateix temps, en el marc sociocultural vigent, les mateixes expectatives de consolidació de l'activitat autònoma, del petit negoci familiar, dels serveis de reparacions a domicili, etc., poden representar un estímul per decidir-se a parlar català¹⁹.

Fins aquí l'anàlisi de les situacions professionals. En el següent apartat podré afinar aquestes reflexions en base a les consideracions que es derivaran de les dades sobre els tipus d'ocupacions en què es concreten aquestes relacions laborals. Abans, però, unes breus referències a aquell reduït univers feme-

ní que el cens classifica com a «productivament» ocupat.

Les relacions laborals en què es veuen immerses les dones de tots els orígens no difereixen notablement de les dels seus homòlegs masculins, tret que es caracteritzen per una major situació general de precarietat. Els percentatges d'assalariades fixes són menors, i també els de treballadores autònomes, però, presenten, en canvi, proporcions ben superiors les situacions d'eventualitat laboral²⁰ (taula 27). Paral·lelament, les situacions professionals «altres», les que no es poden encabir entre les homologades com a tals, representen percentatges superiors de dones que d'homes²¹.

Aquelles probables especificitats segons els orígens, que suggereixen els serrells estadístics del treball masculí no assalariat, sobretot per compte propi, reapareixen en els 5 col·lectius femenins, tot mostrant, però, variacions respecte als homes. Les dones d'origen castellanoleonès opten, en proporcions similars a les dones nascudes a Aragó, al treball per compte propi, tot deixant-se de configurar aleshores com el col·lectiu que presenta les quotes més altes de treballadores fixes, situació professional que encapçalen les dones d'origen aragonès.

Pel que fa al factor edat, les tendències són similars a les dels homes en el marc d'aquella major precarietat laboral que afecta de manera prominent les noies, però en què també es troben en proporcions relativament altes les dones entre 25 i 49 anys, en tots els orígens. D'altra banda, les treballadores per compte propi són més nombroses a la franja d'edat dels 50-64 anys que a l'anterior, també en totes les 5 procedències, cosa que fa que sembli que aquesta estratègia laboral interessa relativament menys les dones menys grans, o potser, que, en cas de voler-hi optar, no s'hi troben en condicions fins a edats superiors a les dels homes (taula A25).

Les interrelacions entre els nivells d'estudis i les relacions laborals de les dones presenten les mateixes característiques de manca d'associació de les

dades que hem vist en relació als 5 col·lectius masculins (taules A26 a A30).

7.5. LES OCUPACIONS LABORALS I PROFESSIONALS

El tercer i últim component descriptiu del qual analitzaré les dades censals per poder caracteritzar millor les categories socioprofessionals de les 5 poblacions masculines actives o jubilades (i en menor mesura de les femenines) és el que informa de les professions, ocupacions i oficis. Les presento agrupades en 8 ítems, que són els següents:

- Professionals i tècnics
- Personal directiu
- Serveis administratius
- Comerciants i venedors
- Hostaleria i altres serveis
- Agricultors, ramaders i pescadors
- Treballadors industrials
- Professionals de les forces armades

Abans d'entrar en el tractament de les dades, cal recordar que aquesta classificació és altament imprecisa perquè associa unes determinades professions a uns determinats nivells d'estatus socioeconòmic i de poder de decisió. De fet, es tracta d'una informació que orienta sobre tendències probables.

Tal com era previsible, atès el marc del procés industrialitzador dels anys seixanta, i tal com anaven suggerint les dades analitzades sobre els sectors de producció i les branques d'activitat, la majoria d'homes dels 5 orígens són treballadors industrials (62%-77%). A una gran distància percentual, les altres ocupacions i oficis entre els quals es distribueixen són tres: hostaleria i altres serveis (8%-11%), serveis administratius (6%-12%), comerciants i venedors (5%-8%). Les altres professions assoleixen percentatges ínfims, entre els quals, de tota manera, val la pena destacar els professionals i els tècnics (2%-6%), que com veurem presenten diferències significatives entre orígens.

La taula 28 mostra aquestes dades, alhora que permet comparar les distribucions ocupacionals dels homes de totes les procedències. Els nascuts a

TAULA 28

HOMES: OCUPACIONS DELS 5 ORÍGENS (%)

	Andalusia	Aragó	Castella-Lleó	Extremadura	Galícia
Prof. i tècnics	2,6	6,0	3,9	1,7	2,5
Directius	0,6	1,2	0,6	0,2	0,7
Serveis adm.	7,0	11,6	11,6	5,9	6,4
Comer. vend.	5,5	7,8	6,1	4,8	6,1
Hostal. i serv.	8,5	9,0	9,1	7,7	11,3
Agr. Pesc.	1,9	2,5	1,5	1,9	1,4
Industrials	73,8	61,8	66,8	77,5	71,5
Forces arm.	0,3	0,2	0,4	0,2	0,1
Totals	100	100	100	100	100
Totals absoluts	16.300	1.546	3.495	4.724	2.550

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

l'Aragó són en menor proporció treballadors industrials (62%), fet que correspon que es distribueixen en un 12% com a treballadors dels serveis administratius, en un 9% a l'hostaleria i altres serveis i que un 8% siguin comerciants i venedors, sense oblidar el 6% de professionals i tècnics. Són els que més es dediquen als serveis administratius²², al comerç i la venda i els que majors proporcions presenten de professionals i tècnics. Que els percentatges de directius d'empreses privades o públiques siguin insignificants en tots els orígens, no treu que continuïn sent homes de procedència aragonesa els que més desenvolupen aquestes ocupacions (1,2%).

L'origen castellanolleonès presenta característiques similars respecte a les professions i els oficis de la seva població activa masculina, que reparteix el seu 5% més de treballadors industrials (respecte als nascuts a l'Aragó) en lleus percentatges menors en feines de venedors i comerciants (6%), i de professionals i tècnics (4%). Els directius de procedència castellanolleonesa representen un 0,6%.

Pel que fa als homes d'origen gallec, són treballadors industrials en un 71%, alhora que presenten la quota més alta de feines a l'hostaleria i altres serveis (11%), i es dediquen en un 6% tant al comerç com a serveis administratius. En un 2,5% són professionals i tècnics i en un 0,7% exerceixen responsabilitats directives.

Finalment, els col·lectius masculins nascuts a Andalusia i Extremadura mostren, al seu torn, trets bastant similars respecte a les seves ocupacions, alhora que certes diferències, que potser només són significatives en la mesura que situen els homes extremenys en les proporcions més altes de treballadors industrials i en les lleugerament menors respecte a la resta de professions. Així, els orígens extremenys i andalusos són els que presenten majors proporcions de treballadors industrials (77% i 74%, respectivament) i treballen en un 8% a l'hostaleria i altres serveis, en un 5% al comerç²³, i en un 6% els primers i en un 7% els segons, als serveis administratius. Un 2,6% d'homes nascuts a Andalusia són professionals i tècnics i un 0,6% són directius; i entre els nascuts a Extremadura, aquestes ocupacions representen un 1,7% i un 0,2%, respectivament.

Factors com l'edat, els nivells d'estudis generals i els de català incideixen d'una manera o d'una altra en aquestes distribucions ocupacionals a què m'acabo de referir en relació a cadascun dels col·lectius masculins dels 5 orígens subjectes d'aquesta investigació.

Tal com mostra la taula A32 de l'annex, el pes relatiu de l'edat es posa de manifest tot perfilant-se les edats entre 25-49 anys com el grup a l'entorn del qual els homes en edat laboral activa mostren, en general, una lleugera tendència a accedir a un ventall d'ocupacions més divers. A totes les edats la majoria dels 5 col·lectius masculins són —o han estat— treballadors industrials²⁴, però entre els 25 i els 49 anys apareixen unes majors proporcions de dedicació a la resta d'ocupacions, que es tradueixen en uns menors percentatges de treballadors industrials que en el grup d'edat correlativament superior: 50-64 anys. Aquesta és la franja d'edat en la qual, en tots els orígens, les proporcions de treballadors industrials són superiors (70%-80%).

Les quotes comparativament inferiors de treballadors industrials es troben al grup d'edat més jove, i és precisament entre els 15 i els 24 anys que són més alts els percentatges de joves que es dediquen

a l'hostaleria i altres serveis (12%-16%). Quant als nascuts a Galícia, aquesta relativament major proporció es manifesta també a la franja d'edat següent (25-49 anys: 13%)²⁵.

Als serveis administratius apareix de nou una associació positiva entre joves menors de 25 anys i proporcions majors en aquestes ocupacions: 9%-10% per als orígens andalús, extremeny i gallec, percentatges que baixen a mesura que augmenta l'edat. Entre els homes nascuts a Aragó i Castella-Lleó, en canvi, les proporcions es mantenen cap amunt també entre els 25 i els 49 anys²⁶.

La tendència que permet associar edats més joves i ocupacions lligades al sector terciari no és tan generalitzada al comerç, tret del cas de Castella-Lleó, on sí que es manté plenament, i també, però menys, en el cas de Galícia.

Entre 25 i 49 anys s'aglutinen en major mesura els quasi buits percentatges de directius, i en relació als professionals i tècnics torna a aparèixer una correlació positiva entre aquestes ocupacions i les edats més joves.

Si entrem a analitzar la variable dels estudis, a les taules A33 a A37 es pot comprovar que aquest factor té un pes relatiu en relació a com els homes dels 5 orígens es distribueixen en unes ocupacions o unes altres, i especialment entre els que són treballadors industrials, els ocupats als serveis administratius i els professionals i els tècnics. Els nivells d'instrucció es correlacionen positivament amb l'accés a treballar als serveis administratius i de professionals i tècnics. Entre aquest últim grup són majoria els que tenen titulacions superiors i mitjanes. Als serveis administratius, és a partir dels estudis d'EGB i equivalents que apareixen percentatges significatius.

En canvi, si s'observen els nivells d'estudis dels treballadors industrials, les proporcions es distribueixen de manera inversament proporcional, és a dir, a majors nivells d'instrucció, menors percentatges de treballadors industrials.

Tenint en compte les diferències entre els nivells d'instrucció dels 5 orígens analitzades al capítol 5, aquí només cal assenyalar que els homes nascuts a Aragó són els que, comparativament parlant, mostren majors proporcions de titulacions superiors entre els professionals i els tècnics, alhora que són ben menors els que amb aquesta titulació es dediquen als serveis administratius²⁷.

Finalment, en referència als coneixements de català, els/les treballadors/es²⁸ industrials presenten percentatges descendents a mesura que augmenta el nivell de català (taula A38), correlació negativa que probablement es relaciona amb el mateix tipus de distribució respecte als nivells d'instrucció, tal com acabem de veure pel que fa als homes. En la mateixa línia, les persones ocupades als serveis administratius mostren proporcions ascendents a mesura que són majors els coneixements de la llengua catalana. El mateix tipus de tendència apareix en les ocupacions relacionades amb el comerç i la venda, pel que fa a parlar i llegir el català; però els percentatges cauen quan es tracta d'escriure'l.

Els majors nivells de coneixement de català es troben entre els i les professionals i els tècnics i les tècniques, que també són qui presenten unes més altes proporcions de titulacions superiors. Els ínfims percentatges de directius/ves no deixen de mostrar una correlació positiva en relació al coneixement del català.

L'hostaleria i altres serveis sembla que són el conjunt d'ocupacions al voltant de les quals apareix una menor associació entre l'accés a aquests treballs i els coneixements de català, tret que quan es tracta d'escriure en català els percentatges baixen en picat.

Si a la taula A38 s'agrupen els diferents nivells de català, discriminant el fet de parlar-lo es reforça el que acabo d'exposar, ja que es fa més palès que tant entre els professionals i els tècnics com entre els treballs als serveis administratius i al comerç són més els sectors de població que parlen, parlen i lle-

TAULA 29

OCUPACIONS PER SEXE DELS 5 ORÍGENS (%)

		Andalusia	Aragó	Castella-Lleó	Extremadura	Galícia
Prof. i tècnics	H	2,6	6,0	3,9	1,7	2,5
	D	6,3	11,6	14,3	6,1	7,2
Directius	H	0,6	1,2	0,6	0,2	0,7
	D	0,2	0,0	0,3	0,2	0,5
Serveis adm.	H	7,0	11,6	11,6	5,9	6,4
	D	11,1	21,2	17,1	11,0	12,2
Comer. vend.	H	5,5	7,8	6,1	4,8	6,1
	D	15,0	15,6	12,2	12,2	12,7
Hostal. i serv.	H	8,5	9,0	9,1	7,7	11,3
	D	36,7	28,1	29,9	38,5	41,2
Agr.Pesc.	H	1,9	2,5	1,5	1,9	1,4
	D	2,0	1,2	1,8	0,6	2,8
Industrials	H	73,8	61,8	66,8	77,5	71,5
	D	28,7	22,3	24,4	31,4	23,3
Forces arm	H	0,3	0,2	0,4	0,2	0,1
	D	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totals	H	100	100	100	100	100
	D	100	100	100	100	100
Totals absoluts	H	16.300	1.546	3.495	4.724	2.550
	D	5.966	570	1.424	1.587	1.187

Font: IEC, cens 1991 (elaboració pròpia).

geixen, o parlen, llegeixen i escriuen el català. Entre els treballadors i treballadores industrials, ocupats i ocupades a l'hostaleria i altres serveis, tendeixen a ser menys les persones que el parlen.

Seguint el criteri utilitzat fins aquí, només em referiré breument a les ocupacions de les poblacions femenines, tot interrelacionant-hi l'edat i els nivells d'instrucció. Les dones que el cens considera població laboralment activa (taula 29) es reparteixen en major nombre entre l'hostaleria i altres serveis (28%-41%) i el treball industrial (22%-31%). Els serveis administratius (11%-21%) i el comerç (12%-15%) ocupen el tercer lloc, i són ja proporcions menors les de les dones professionals o tècniques (6%-14%).

Les diferències entre orígens apareixen quan s'observa que les dones nascudes a Andalusia i Extremadura es dediquen més al treball industrial

(29%-31%) que la resta (22%-24%) i que les dones de procedència gallega presenten alts percentatges de treball a l'hostaleria i altres serveis (41%); és en aquestes ocupacions on també s'agrupen més dones d'origen andalús i extremeny (37%-38%) que castellanoleonès o aragonès (29%-28%). Les d'aquesta procedència són les que més treballen als serveis administratius (21%), i aquests dos últims orígens mostren els percentatges més alts de professionals i tècniques (14% i 12%, respectivament). Pel que fa al comerç, les dones nascudes a Andalusia i Aragó sobrepassen la resta en uns 3 punts.

Segons que mostrava la taula A32, quan es contempla l'edat, les dones s'agrupen majoritàriament a l'hostaleria i altres serveis entre els 50 i els 79 anys (53%-68%)²⁹ en tots els orígens. Entre 15 i 24 anys, les nascudes a Aragó i Castella-Lleó es dediquen en altes proporcions als serveis administratius (54%), percentatges que, quan es tracta de les joves de procedències andalusa i extremenya, baixen al 25%. En contraposició, són les que més es dediquen al treball industrial (26% i 33%, respectivament).

D'altra banda, és aquest grup jove de noies d'origen andalús i extremeny el que més es troba ocupat al comerç i la venda (22%), enfront a les altres 3 procedències (11%). Pel que fa a les joves nascudes a Galícia, la seva notablement superior dedicació a l'hostaleria i altres serveis (28%) les situa en una posició intermèdia en el treball als serveis administratius alhora que són les que menys treballen en la indústria.

El fet de ser jove es correlaciona positivament amb els treballs de professionals i tècniques; i, en general, a mesura que augmenta l'edat, tant als serveis administratius com al comerç són menys les dones que tenen o han tingut aquestes ocupacions. Quant a les treballadores industrials, entre els 25 i els 79 anys, en tots els orígens, les proporcions es mouen al voltant d'un 20%-30%³⁰.

Entre 25 i 49 anys, el treball en la indústria assoleix els majors percentatges entre les nascudes a

Andalusia (32%), Castella-Lleó (27%) i Extremadura (34%); en tots 3 orígens les ocupacions a l'hostaleria i altres serveis segueixen de prop aquests percentatges. Les dones entre 25 i 49 anys d'origen gallec, en canvi, són majoria a l'hostaleria (38%) i representen un 26% en el treball en la indústria; i en el cas de l'Aragó, aquesta població femenina es troba ocupada en primer lloc als serveis administratius (28%), i les treballadores industrials constitueixen un 21%.

Genèricament es pot dir que les dones dels 5 orígens es dediquen menys al treball industrial que els homes, i treballen en majors proporcions a l'hostaleria i altres serveis. A les edats més joves assoleixen percentatges significativament superiors als de les poblacions masculines en les ocupacions relacionades amb els serveis administratius, el comerç i com a professionals o tècniques.

Pel que fa a la incidència dels estudis en l'accés a les diverses ocupacions (taules A39 a A43), les distribucions de les dades presenten característiques similars a les analitzades per a les poblacions masculines, i es posa de manifest amb més relleu la correlació negativa entre majors nivells d'estudis i les ocupacions a l'hostaleria i altres serveis, i també la major proporció d'estudis d'EGB - BUP i equivalents entre les dones que treballen als serveis administratius.

7.6. RELACIONS LABORALS I ACTIVITAT PROFESSIONAL

Per a una millor caracterització final de les situacions laborals de les poblacions estudiades, és interessant poder analitzar en quin tipus de relacions laborals es desenvolupen les activitats professionals o laborals a què m'acabo de referir; o, dit d'una altra manera, es tracta de veure com es distribueix el ventall d'ocupacions, de treballs entre unes relacions laborals i les altres, per precisar més quines són les característiques de les categories socioprofessionals dels 5 col·lectius subjecte d'aquesta recerca. Abordaré el tema tot descrivint els trets més rellevants de la població de cada origen. L'anàlisi pròpiament comparativa la desenvoluparé a la síntesi final que presentaré com a conclusions parcials d'aquest capítol, atesa la quantitat d'informació que engloba.

Un cop més prioritzo la informació que les dades ofereixen sobre cada col·lectiu masculí i només tracto breument les dades de cada població femenina, atesa la distorsió de la realitat que suposaria analitzar aquestes dades com si es parlés del conjunt de les dones que són o han estat «productivament» actives, tal com succeeix per a les poblacions masculines. Les dades a partir de les quals analitzo en quin tipus de relacions laborals tenen lloc les activitats professionals o laborals dels homes les recull la taula A44³¹. Cal aclarir que del conjunt d'ocupacions genèriques de les quals informa el cens, no tractaré ni les que s'agrupen sota la denominació d'agricultors, ramaders, pescadors, ni les referides a les forces armades, ja que són activitats professionals quantitativament insignificants en l'univers d'estudi, tal com s'ha pogut veure a les taules 28 i 29.

Els homes nascuts a Andalusia, que en un 74% són —o han estat— treballadors industrials, realitzen aquests feines en règim assalariat en un 85%, xifra relativa en la qual es discrimina un 18% de relacions laborals eventuais i un 67% amb contractes fixos. Cal destacar que un 10% dels treballadors industrials no són assalariats; i entre ells, una mino-

ria (2%) són empresaris amb personal al seu càrrec i la resta (8%) són treballadors per compte propi.

Proporcions similars caracteritzen els ocupats en l'hostaleria i altres serveis, però aquestes dedicacions només afecten un 8% dels homes de procedència andalusa. Pel que fa a aquest 8%, la majoria de treballadors de l'hostaleria i altres serveis són assalariats (65% amb contractes fixos i 20% eventuais), i dels considerats empresaris (12%) un 8% i escaig són treballadors per compte propi i un 3% i escaig tenen assalariats al seu càrrec.

En canvi, en les ocupacions relacionades amb el comerç i la venda en general, els assalariats són menys, un 64% (13% eventuais), enfront d'un 33% de no-assalariats, entre els quals una rellevant majoria són treballadors per compte propi (24%). Aquestes ocupacions abracen un 5% de la població masculina d'origen andalús.

Els treballadors dels serveis administratius i els professionals i els tècnics (7% i 3%, respectivament) són els que presenten unes quotes més altes de treball assalariat (96% i 90%). En el cas dels serveis administratius, al mateix temps que aquest 96% representa la proporció més alta de relacions assalariades respecte al conjunt d'ocupacions, es tracta també de les activitats laborals assalariades menys precaritzades, ja que fins a un 87%, les relacions laborals es donen sota contractes fixos. Són comparativament insignificants les relacions laborals no assalariades entre els treballadors dels serveis administratius (2%). En canvi, pel que fa als professionals i els tècnics hi ha una major precarietat entre els assalariats (18%), i fins a un 9% s'han establert pel seu compte, amb o sense personal al seu càrrec.

Per arrodonir el tema en relació al col·lectiu d'origen andalús, només voldria assenyalar que dels 91 homes (0,6%) que treballen com a directius, un 24% són empresaris amb assalariats. Es tracta de la major proporció d'aquest tipus de relacions labo-

rals respecte al conjunt d'ocupacions, i són també els directius els que menys es troben en situacions d'eventualitat quan treballen com a assalariats.

La distribució d'ocupacions considerades productives entre les dones nascudes a Andalusia s'organitzava de forma força diversa respecte a la dels homes, i tampoc és similar el règim laboral on es desenvolupen. En línies generals, a partir de les dades de la taula A45, es pot dir que en totes les activitats laborals en què les dones treballen de forma assalariada, els contractes fixos són majoritaris, però les proporcions d'eventualitat són rellevants i sovint representen el doble que les dels homes. Només a títol d'exemple, he de citar que en l'activitat laboral majoritària entre les dones, l'hostaleria i altres serveis³², enfront d'un 53% que tenen contracte fix, un 33% hi treballen en règim d'eventualitat; entre les treballadores industrials, les que tenen contracte fix representen un 59% i les eventuais un 28%; i entre les treballadores del comerç, un 39% són fixos i un 25% eventuais, per referir-me a les activitats laborals on treballen les majors proporcions de població femenina. Les relacions de treball no assalariat no representen una opció que calgui remarcar, tret de les dones ocupades al comerç (26%) i de les directives (36%)³³.

Entre els homes nascuts a l'Aragó, del 62% que són treballadors industrials, un 74% té contractes fixos i un 10% eventuais; és a dir, un 84% treballen en règim d'assalariats, enfront del 14%, que són empresaris. D'aquest 14%, la majoria (10% i escaig) són treballadors per compte propi, i no deixen de presentar una certa rellevància el 3% de treballadors industrials que són empresaris amb personal al seu càrrec (taula A44).

Les proporcions d'homes d'origen aragonès ocupats als serveis administratius (12%) segueixen, a una gran distància, aquell 62% de treballadors industrials. Als serveis administratius, les relacions laborals són pràcticament sempre assalariades (96%), i les situacions d'eventualitat hi representen unes xifres relatives ben minoritàries (4% i escaig).

A l'hostaleria i altres serveis i al comerç es dediquen, respectivament, un 9% i un 8% d'homes de procedència aragonesa. La feina en règim assalariat constitueix el tipus de relació laboral predominant; al seu si apareixen diferències significatives entre uns tipus d'activitat i uns altres: a l'hostaleria i altres serveis, l'assalarització representa un 80% (amb un 10% d'eventualitat), i al comerç un 54% (amb un 7% d'eventualitat). Aquestes diferències que presumiblement s'expliquen per les característiques pròpies dels diversos tipus d'ocupacions, troben contrapès en el 14% de treball no assalariat a l'hostaleria i altres serveis, enfront del 40% al comerç. En aquestes últimes ocupacions, un 27% i escaig són treballadors per compte propi, relació laboral que representa un 11% a l'hostaleria i altres serveis.

Del 6% d'homes nascuts a l'Aragó que són professionals i tècnics, un 83% són assalariats amb contractes fixos i un 10% amb contractes eventuais. Només un 5% treballen pel seu compte, un 4% sense assalariats i un 1% amb personal al seu càrrec. Malgrat que els directius només representen un 1,2%³⁴, es tracta d'una dada significativa atès l'estatus socioeconòmic que acostuma a acompanyar aquesta activitat laboral, i l'origen aragonès supera amb escreix la resta d'origens en aquest tipus d'ocupació. Els homes directius treballen amb contractes fixos en un 79%, i no hi ha eventuais; un 10% són empresaris amb assalariats i un altre 10% són treballadors per compte propi.

Pel que fa a la població d'origen aragonès, a la taula A45 de l'annex observem que cap dona considerada laboralment productiva treballa de directiva. Del 12% que són professionals i tècniques, pràcticament totes són assalariades (98%) i un 85% amb contractes fixos. De tota manera, tant en aquestes professions com a les que accedeixen més dones nascudes a l'Aragó³⁵, les proporcions de contractes eventuais representen quotes elevades de les relacions laborals assalariades, sempre majoritàries. Només en el cas del comerç les treballadores per compte propi (27%) superen les assalariades even-

tuals (17%), però, són les que treballen amb contracte fix les que també, en aquestes ocupacions, presenten majors percentatges (44%). Tret del comerç, les empresàries i les treballadores per compte propi presenten percentatges buits o insignificants, excepció feta de l'11% a l'hostaleria i altres serveis, i del 9% entre les treballadores industrials.

Si entrem a analitzar la població masculina de l'origen castellanoleonès i tornant a la taula A44, s'evidencia que de la majoria que són treballadors industrials (67%), els assalariats representen un 86%, entre els quals un 10% són eventuais. Els no-assalariats suposen un 11%, un 9% dels quals són treballadors industrials per compte propi.

Un cop més, els treballadors dels serveis administratius (12%) es troben pràcticament tots en règim d'assalariats (97%), i d'aquest percentatge un 9% són eventuais. Els homes que treballen a l'hostaleria i altres serveis (9%) són assalariats en menor proporció (84%) i es troben en situacions d'eventualitat laboral en majors proporcions (13%), alhora que un 7% són treballadors per compte propi, i el mateix percentatge són empresaris amb personal al seu càrrec.

Entre els homes de procedència castellanoleonesa, els que es dediquen al comerç i a la venda en general representen un 6% de la població activa. Aquí els que treballen com a assalariats (71%, amb un 11% de contractes eventuais) són comparativament menys que en les activitats laborals anteriors, perquè els treballadors per compte propi suposen un 16% i els empresaris amb assalariats un 9%.

Els professionals i els tècnics (4%) tenen contractes fixos en un 69% i eventuais en un 14%, la quota més alta en relació a la precarietat laboral dels homes d'origen castellanoleonès³⁶. En aquestes ocupacions un 7% són treballadors per compte propi i un 6% són empresaris amb assalariats. Ja només cal assenyalar que dels 21 homes (0,6%) que treballen de directius, un 24% són empresaris amb per-

sonal al seu càrrec i un 62% exerceixen en règim d'assalariats amb contractes fixos.

Per referir-me a les situacions laborals de les dones originàries de Castella-Lleó, les dades consultables tornen a ser les de la taula A45. També la majoria (30%) treballa a l'hostaleria i altres serveis en règim assalariat (85%), però amb altes proporcions de contractes eventuais (31%). Passa el mateix entre les treballadores industrials (24% de la població femenina «activa»), que en un 84% són assalariades, però amb un menor percentatge d'eventualitat (24%), i un 7% treballa per compte propi.

Entre el 17% que treballa als serveis administratius, el règim assalariat és pràcticament l'únic (95%), amb un 22% de contractes eventuais; i al comerç (12%) torna a ser rellevant el 31% de dones nascudes a Castella-Lleó que treballen pel seu compte, enfront del 40% que tenen contractes fixos i el 17% d'assalariades eventuais. Les professionals i les tècniques (14%) —dedicacions que superen les relacionades amb el comerç— treballen en règim d'assalariades (94%, amb un 17% d'eventualitat).

Els homes nascuts a Extremadura són sobretot treballadors industrials (77%), entre els quals la proporció d'eventuals és alta: 19% i escaig (i 69% fixos), precarietat laboral que també es fa patent a la majoria d'altres activitats laborals, segons que ens mostra la taula A44. Dels treballadors industrials, un 8% no són assalariats, i un 6% treballa per compte propi.

Al comerç, els serveis administratius i l'hostaleria i altres serveis són bastant similars les proporcions de població masculina d'origen extremeny (5%-8%) que treballa en gran nombre en règim d'assalariada (72%, 95% i 85% respectivament), però —com ja he assenyalat— amb quotes altes de precarietat laboral (13%, 11% i 18%). Les relacions laborals no assalariades d'aquestes ocupacions són pràcticament inexistents als serveis administratius. Entre els homes que es dediquen a l'hostaleria i altres serveis un 12% (10% sense personal al seu càrrec)

s'han establert pel seu compte, i entre els comerciants un 26% no són assalariats, i un 19% exerceixen com a treballadors per compte propi.

Només un 2% d'homes de procedència extremenya són professionals i tècnics, en un 93% assalariats (17% eventuais) i dels 10 que exerceixen de directius (0,2%), el 60% ho fan com a assalariats, amb un 20% d'eventualitat, i el 30% són empresaris amb personal al seu càrrec.

Les dones nascudes a Extremadura, laboralment «actives», (taula A45), i que es reparteixen sobretot entre l'hostaleria i altres serveis (38%) i el treball en la indústria (31%) són assalariades (85% i 81% respectivament) en situació de precarietat laboral elevada (37% i 24%). Entre les ocupades als serveis administratius (11%) no apareixen relacions no assalariades i, en canvi, al comerç (12%), un 27% de comerciantes exerceixen en aquest règim laboral, i un 23% ho fan per compte propi. Entre les professionals i les tècniques (6%) tampoc no hi ha pràcticament treball no assalariat, i els contractes eventuais representen un 24%, i només 3 dones d'origen extremeny són directives, 2 de les quals són empresàries.

Finalment i tornant a la taula A44, es pot observar que del 71% d'homes nascuts a Galícia que treballen en la indústria, el 69% ho fa amb contracte fix i l'11% eventual; un 15% de treballadors industrials no són assalariats, dels quals un 13% exerceixen per compte propi. A l'hostaleria i altres serveis (11% de població activa i jubilada masculina), tornen a ser significatives les dades de treball no assalariat (20%), i s'hi compta un 6% d'empresaris i un 14% de treballadors per compte propi. En aquestes activitats laborals, el treball assalariat (75%) mostra un 12% d'eventualitat.

Els homes de procedència gallega es reparteixen al voltant del 6%, tant als serveis administratius com al comerç. Pel que fa a les primeres ocupacions, no hi ha pràcticament treball no assalariat, i en relació al comerç, un 3% exerceixen amb aquest règim. A

aquest percentatge correspon un 21% i escaig de treballadors per compte propi i fins a un 12% i escaig d'empresaris; els treballadors del comerç en règim assalariat eventual representen un 14% enfront del 50% amb contracte fix.

Els professionals i els tècnics (2%) són principalment assalariats (92%), amb un 14% de precarietat laboral, i curiosament el 5% d'empresaris supera el 2% d'autònoms. Dels 18 directius (0,7%), 3 (17%) són empresaris.

Quant a les dones nascudes a Galícia (taula A45), a tots els tipus d'ocupacions treballen de forma majoritàriament assalariada³⁷. És notable, però, el 46% de comerciantes establertes pel seu compte, amb un 9% com a empresàries i un 37% com a autònomes. En el marc del treball assalariat, les proporcions d'eventualitat són notables: al voltant del 30% a l'hostaleria i altres serveis, i als serveis administratius, i el 20% en el treball en la indústria i entre les professionals i les tècniques; al comerç, els contractes eventuais baixen fins al 16%.

Només voldria esmentar, per acabar, que les proporcions de relacions laborals no ubicables a la classificació establerta i que les dades recullen com a «altres» presenten percentatges clarament més elevats entre les 5 poblacions femenines que entre les masculines, tant en les ocupacions englobades a l'hostaleria i altres serveis com en el treball en la indústria, el comerç i els serveis administratius, per parlar de les activitats laborals contemplades en aquest apartat.

Passo tot seguit a emmarcar les situacions socioprofessionals de l'univers d'estudi en el conjunt de la població de L'Hospitalet, per —com he dit— procedir posteriorment a una síntesi de les variables analitzades en aquest capítol, atès el volum de dades mobilitzades.

7.7. DADES DE L'HOSPITALET SOBRE LES CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS

Les publicacions que edita el Departament d'Estudis de l'Ajuntament de L'Hospitalet³⁸ tenen com a objectiu l'anàlisi demogràfica general de la població de la ciutat. Es tracta, sens dubte, d'una línia editorial de gran utilitat, però els interessos d'aquesta investigació delimiten l'objecte d'estudi de manera que la comparació amb unitats de població més àmplies no sempre és viable en la mesura que les dades publicades estan explotades segons altres paràmetres.

En concret, les dades del conjunt de L'Hospitalet sobre situació laboral (relació amb l'activitat) sobre branques d'activitat o sobre ocupacions no contemplen la procedència de les persones; l'univers poblacional que abracen representa, en algun cas, només la població activa i no inclou la població jubilada; la variable referent als tipus de relacions laborals (situació professional) no apareix desagregada. Així doncs, les dades de la població de L'Hospitalet les presento només com a punt de referència on s'emmarquen les poblacions subjecte d'aquest estudi.

A l'annex final, es poden consultar les taules sobre relació amb l'activitat (taula A46), sobre branques d'activitat (taules A23 i A24) i sobre ocupacions (taula A47) que mostren les dades de l'univers d'estudi d'aquesta recerca i les globals de L'Hospitalet. L'únic criteri homogeneïtzador que sí que he pogut utilitzar ha estat el de treballar les dades de L'Hospitalet referents a la població de 16 i més anys, per acostar les edats a les de l'univers d'estudi.

Pel que fa a la relació amb l'activitat (taula A46), puc presentar les dades de L'Hospitalet segons la mateixa desagregació que les que he treballat en aquest capítol sobre categories socioprofessionals³⁹. Presento, en primer lloc i breument, les dades i procedeix, tot seguit, a analitzar-les succintament.

En línies generals es pot dir que els homes dels 5 orígens escollits mostren una major tendència a trobar-se ocupats (entre quasi un 8% més per als orí-

gens andalús i aragonès i fins a un 16% més per al castellanolleonès) que el conjunt de la població masculina hospitalenca a partir de 16 anys. Les dones de l'univers d'estudi d'origens castellanolleonès i gallec presenten unes quotes d'activitat laboral, considerada productiva, similars a la de la població femenina ocupada de la ciutat; però són, en canvi, un 5%-6% menors les de les dones subjecte d'estudi nascudes a Andalusia, l'Aragó i Extremadura.

A aquells majors nivells d'ocupació masculina corresponen unes proporcions molt lleument inferiors, tant pel que fa a l'atur masculí com en relació a l'atur femení, que les que presenten les 5 procedències estudiades. Es tracta de diferències que no superen en cap cas el 2%.

Les 5 poblacions masculines jubilades presenten proporcions inferiors (en un 4%-3%) a les del conjunt d'homes de L'Hospitalet en els casos dels orígens castellanolleonès i gallec; són, en canvi, relativament més, els homes jubilats de l'univers d'estudi nascuts a Andalusia, Aragó i Extremadura (2%-4%). Pel que fa a les dones, només les nascudes a l'Aragó presenten percentatges equivalents als de la població femenina jubilada de L'Hospitalet (6,5%); i a la resta, les diferències no superen mai el 4%. Les dades de les dones que reben una pensió, també per al conjunt de L'Hospitalet, són notablement més altes que les dels homes que es troben en aquesta situació (prop d'un 6% més).

La població estudiantil hospitalenca supera cosa d'un 8% els nois i les noies dels 5 orígens, que són estudiants.

I finalment, pel que fa a les feines de la llar, les dones de l'univers d'estudi s'adscriuen a aquesta activitat laboral en proporcions superiors (al voltant d'un 15% més) que el conjunt de la població femenina de L'Hospitalet.

Sintetitzant, es pot plantejar que l'univers d'estudi, és a dir, els col·lectius immigrants arribats a

Catalunya entre el 1960 i el 1975 procedents de les 5 Comunitats Autònomes (CCAA) escollides i censats a L'Hospitalet al 1991, són —en relació al conjunt d'habitants de la ciutat— poblacions més ocupades en el cas dels homes i menys en el cas de les dones, amb diferències entre orígens, de tota manera; són poblacions afectades per l'atur en proporcions similars o lleugerament inferiors, que tenen majors o menors contingents de persones jubilades segons les procedències; són poblacions amb menor nombre d'estudiants i amb força més dones que es defineixen en la seva relació amb l'activitat com a mestresses de casa.

Molt probablement el factor edat és el que més incideix a l'hora d'explicar aquestes diferències. Els 5 col·lectius subjecte d'estudi corresponen a efectius poblacionals més envellits, ja que els contingents joves són ben minoritaris. Aquest esbiaixament en les estructures d'edat en relació al total de la població hospitalenca de 16 i més anys és més o menys pronunciat respecte a les de cada origen de l'univers d'estudi, ateses les diferències d'edats que hi ha entre els 5 col·lectius, segons que s'ha analitzat en el capítol 4; i en el cas dels homes, sobretot, es reflecteix en els diversos percentatges de jubilacions, segons les procedències. Això no treu, però, que les proporcions de població jove siguin menors en tots els casos. D'aquí que en el conjunt de L'Hospitalet hi hagi més nois i noies estudiant. Penso que aquest superior envelliment relatiu de les 5 poblacions estudiades també suggereix, si més no, que les dones dels 5 col·lectius hagin participat en menor mesura de l'accés al mercat laboral «legalment» assalariat.

Les majors quotes d'ocupació masculina en tots 5 orígens presenten, respecte al total hospitalenc, uns graus o uns altres de poblacions més envellides o més joves. Tal com acabo de dir, en tots els casos els efectius d'estudiants de 16 i més anys de L'Hospitalet són ben superiors als dels 5 orígens (a l'entorn d'un 8% més). Quan aquesta diferència no es veu prou compensada pel major nombre d'ocupats i jubilats, com és el cas de les poblacions nas-

cudes a Castella-Lleó i Galícia, és perquè les proporcions de jubilats en aquests 2 orígens són clarament inferiors al conjunt de la ciutat, i els ocupats representen a l'entorn d'un 15% més que els totals hospitalencs. En canvi, en el cas dels orígens andalus, aragonès i extremeny, tot i que hi ha més homes ocupats que en el conjunt de L'Hospitalet (8%-9%), també són més els jubilats, i així el menor percentatge d'estudiants troba un contrapès més repartit. És a dir, tal com ja s'ha vist, les poblacions d'aquests 3 orígens són col·lectius més envellits i, en el cas dels nascuts a Galícia i Castella-Lleó es tractaria de poblacions relativament més joves.

Abans d'entrar a tractar les branques d'activitat, cal remarcar que les dades publicades de L'Hospitalet⁴⁰, que es troben a l'annex (taules A23 i A24), només abracen la població activa, és a dir, fins a 65 anys; no exploten aquesta informació en relació a la població jubilada que, en canvi, sí que s'inclou en les dades d'aquesta recerca. Vull insistir, doncs, en què només es tracta d'entreveure tendències respecte a diferents universos poblacionals.

Quant als homes (taula A23), les activitats industrials entre les quals es reparteixen en major nombre són les mateixes, tant per al conjunt de població activa masculina de L'Hospitalet com entre els 5 orígens escollits: construcció de maquinària i material elèctric, material de transport i construcció. Ara bé, els homes dels 5 orígens treballen en majors proporcions (entre un 2% i un 9%) en la fabricació de material de transport, i el mateix passa en la construcció per als orígens extremeny i andalus (13% i 8% més); el gallec presenta proporcions similars a les del conjunt d'homes de L'Hospitalet que treballen al ram de la construcció. Els homes nascuts a l'Aragó i Castella-Lleó, en canvi, es troben entre un 3% i 2% per sota.

També entre les activitats terciàries de més dedicació hi ha coincidència entre ambdós universos: el comerç i les reparacions, i els transports i les activitats annexes reuneixen els majors contingents masculins. En el primer cas, les proporcions hospitalen-

ques són lleugerament superiors a les dels 5 orígens (entre quasi un 1% i un 4%); en el segon cas, en canvi, l'origen gallec és superior (5% més), seguit de l'aragonès i el castellanolleonès, ja ben propers (2% més); els homes nascuts a Andalusia presenten percentatge similar al del conjunt de la població masculina hospitalenca que treballa en el transport i les activitats annexes (9%), i els procedents d'Extremadura presenten proporcions lleument menors (2%).

Entre les dones (taula A24), les branques del tèxtil, cuir i confecció, d'una banda, i la construcció de maquinària i material elèctric, de l'altra, són les activitats secundàries en què més treballen les poblacions femenines tant de L'Hospitalet com dels 5 orígens. Entre les poblacions femenines d'aquests 5 orígens, apareix una lleugera major dedicació al ram del metall⁴¹ (4%-1% més), que també es dona en el tèxtil entre les dones nascudes a Extremadura i Andalusia (un 3% més). Respecte a les activitats del sector terciari, les incloses com a «altres serveis» no són, en el cas dels totals femenins de L'Hospitalet, les que reuneixen més efectius —tal com es posa de manifest entre les dones dels 5 orígens—, sinó que les majors dedicacions es concentren al ram del comerç: entre un 4% i un 9% més que entre els 5 orígens estudiats. No són gaire més les dones nascudes a Galícia que treballen a l'hostaleria (4% més que als totals femenins de L'Hospitalet), i la resta de percentatges de l'univers d'estudi mostren xifres relatives similars a les de L'Hospitalet (5% i escaig). A l'educació, la investigació i els serveis culturals, el percentatge hospitalenc (7%) s'alinea amb els més alts dels 5 orígens; i referent a la branca de la sanitat i l'assistència social, passa a l'inrevés: el 7% de dones hospitalenques que hi treballen se situa entre les proporcions baixes de l'univers d'estudi.

Així doncs, es pot afirmar que la distribució de la població activa, tant masculina com femenina, de L'Hospitalet mostra tendències generals força semblants a les de les poblacions dels 5 orígens subjecte d'aquesta investigació respecte a les branques

d'activitat més plenes. En relació a les poblacions femenines, cal fer notar, però, que les dades totals de les dones «actives» de L'Hospitalet poden apuntar cap a una major homologació de les seves activitats laborals en la mesura que en la branca «altres serveis» es concentren uns efectius significativament menors en comparació als dels 5 orígens. Aquest fenomen connectaria amb aquella idea que els contingents femenins estudiats tendeixen a unes estructures d'edat més envellides, fet que potser pot fer pensar en unes menors possibilitats d'entrada al mercat laboral més reglamentat, i que, per tant, s'han dedicat o es dediquen a activitats laborals més difícils d'encabir en les pretesament neutres classificacions a l'ús.

Finalment, i sense oblidar que no puc presentar universos poblacionals homogenis, fet que restringeix aquestes consideracions a meres orientacions de tendències, passo a exposar breument en quins graus les ocupacions majoritàries de l'univers d'estudi corresponen a les del conjunt de L'Hospitalet⁴².

D'una manera genèrica, les dades mostren que, en totes les ocupacions, els graus de concentració de la població activa masculina hospitalenca (taula A47) presenten considerables similituds, en primer lloc, amb els dels homes nascuts a l'Aragó, i en segon lloc, amb els procedents de Castella-Lleó: són treballadors industrials entre un 62% i un 67%, treballen als serveis administratius prop d'un 12%, a l'hostaleria un 9%, al comerç entre un 6% i un 9% —aquí les xifres relatives hospitalenques representen les quotes més altes— i són professionals i tècnics entre un 4% i un 6%. Els totals de L'Hospitalet i els de l'origen aragonès corresponen a les xifres més altes de directius (1% i escaig).

En canvi, els altres 3 orígens treballen en majors proporcions relatives en la indústria (8%-14% més) que els totals masculins de L'Hospitalet, i es dediquen en menor mesura als serveis administratius (5%-6% menys), al comerç i a ser professionals i tècnics (3%-4% menys). A l'hostaleria els percentatges són més propers als hospitalencs, tret dels

homes nascuts a Galícia, que mostren la quota més elevada en aquestes feines (11% i escaig).

Pel que fa a les poblacions femenines, a l'annex es pot consultar com es distribueix l'ocupació (taula A47). La dada que em sembla més notable és que, en l'àmbit hospitalenc, l'hostaleria (22%) no és l'activitat laboral on més es concentren les dones, seguida de la indústria (21%) —tal com succeeix a l'univers d'estudi⁴³, sinó que són les ocupacions relacionades amb els serveis administratius (26%) les més plenes entre la població «activa» femenina del conjunt de la ciutat. En proporcions relatives menors, el total femení de L'Hospitalet supera entre un 7% i un 4% les dones dels 5 orígens que són treballadores del comerç. Entre les professionals i les tècniques (L'Hospitalet: 11%), les dones de procedència castellanolleonesa i aragonesa presenten lleugeres proporcions superiors (14%-12% respectivament), enfront de les relativament inferiors de la resta d'orígens (5%-4% menys).

En definitiva, les poblacions actives masculines i femenines hospitalenques tendeixen més a treballar en activitats relacionades amb el sector terciari, i més concretament als serveis administratius, sobretot pel que fa a les dones, entre les quals el descens del treball a l'hostaleria i altres serveis és clarament manifest; entre els totals masculins de L'Hospitalet, també és notable el major accés a ocupacions del comerç.

7.8. CONCLUSIONS EN RELACIÓ A LES CATEGORIES SOCIOPROFSSIONALS

Com ja he dit abans i atès el volum de dades presentades en aquest capítol, m'ha semblat oportú fer, en aquest cas, una síntesi final.

Del conjunt de variables analitzades sobre les situacions socioprofessionals, es desprèn que quan en l'estudi de les migracions interiors es discriminen les dades en funció de la procedència de les persones, apareixen uns determinats graus de singularitat en relació a les estratègies laborals⁴⁴. No obstant això, no pretenc pas concloure que en l'àmbit socioprofessional, els trets diferenciadors que apareixen siguin genèrics en les poblacions de cadascun dels 5 col·lectius, avui residents a L'Hospitalet, que emigraren a Catalunya entre el 1960 i el 1975. És innegable que un seguit de característiques rellevants de les situacions laborals i professionals d'aquests col·lectius són comunes. En aquells anys, les decisions de localització de les inversions de capital comportaren importants processos d'industrialització i d'urbanització en unes quantes zones d'Espanya. I recalco, pel que fa a l'àrea barcelonina, la magnitud que van tenir aquests processos que, d'una manera o d'una altra, van deixar sentir els efectes a la majoria de zones urbanes. En els itineraris del camp a la ciutat d'aquella onada migratòria, que podien també incloure en els seus recorreguts el pas per àrees urbanoindustrials de França, Alemanya, Suïssa, la majoria de persones partia d'unes situacions socioeconòmiques a grans trets similars; i les condicions del mercat laboral tendiren a una homogeneïtzació de les característiques laborals i professionals dels col·lectius immigrants.

Tanmateix, també es perfila com a plausible que l'origen ètnic no sigui un factor que es pugui ignorar quan s'estudien, a partir de les diverses experiències migratòries, les estratègies d'adaptació laboral i professional desenvolupades en la societat d'assentament. Personalment m'ha interessat molt que les dades demogràfiques mostressin unes tendències minoritàries que dibuixen probables especificitats

adaptatives segons els orígens, precisament en el camp laboral-professional, perquè el conformen variables que integren, juntament amb d'altres, les anàlisis de classe social. Participo plenament de les teories que expliquen els processos d'integració social de les migracions des de les condicions d'estratificació socioeconòmica consubstancials a les nostres societats. Però penso que precisament en l'estudi de les migracions, per la diversitat sociocultural que acostumen a implicar, si es té en compte l'origen ètnic, es pot comprendre millor la complexitat d'estratègies d'adaptació tant social com cultural que apareixen tot i que es tracti d'àrees principalment habitades per poblacions immigrades tendents a l'homogeneïtat social; i també es poden conèixer millor els possibles components que configuren processos de construcció o reelaboració d'identitat ètnica —en el cas que es donin—, també en el marc de les migracions interiors.

En primer lloc em referiré als trets generals comuns en relació a les categories socioprofessionals, tot insistint en què són propis de la majoria de les 5 poblacions estudiades, més enllà de l'origen. Així doncs, genèricament parlant, es tracta de poblacions laboralment actives poc afectades per l'atur l'any 1991. Pel que fa als homes, les activitats productives s'emmarquen més en el sector secundari que en el terciari, en el ram del metall i en el ram de la construcció. És a dir, en els 5 orígens la majoria d'homes són treballadors industrials; i els que treballen a l'hostaleria i altres serveis, els ocupats als serveis administratius i els que són comerciants o venedors constitueixen col·lectius minoritaris, però amb índexs ben acceptables de representativitat. Predominen, en general, les relacions laborals en règim assalariat que tendeix al treball estable, i el treball no assalariat representa una opció laboral o professional sempre minoritària. Per precisar una mica més, diré que en tots 5 orígens es posa de manifest que els treballs dels homes relacionats amb els serveis administratius es donen pràcticament sempre en règim assalariat. També una immensa majoria de professionals i tècnics són assalariats⁴⁵.

Però les ocupacions en la indústria, l'hostaleria i altres serveis, les importants proporcions de treball assalariat masculí⁴⁶ deixen espai perquè apareguin quotes minoritàries de feines en règim no assalariat a l'entorn de les quals s'evidencien certes diferències significatives entre procedències.

També es pot considerar un tret comú als 5 orígens que els treballs al comerç i de directius siguin les ocupacions en què les relacions laborals no assalariades assoleixen un pes relatiu notable. De fet, penso que és el tipus d'organització predominant del treball (avui precisament afectada per un profund procés de transformació) el que ha configurat unes característiques pròpies segons com siguin les feines. Aquests trets estructurals han determinat, en gran mesura, tant el que uns treballs es donin comunament en règim assalariat com que per a d'altres aparegui un marge considerable per a l'autonomia laboral.

Hi ha altres característiques socioprofessionals que, tot i que corresponen a sectors minoritaris dels 5 orígens, són també comunes a tots, com el fet que els col·lectius estudiantils són molt minoritaris, per exemple. L'atur, tant masculí com femení, incideix més entre els poc nombrosos sectors joves, encara que tinguin nivells mitjans i alts d'instrucció, els nivells que són els més comuns entre la gent jove, tot i que no pas predominants. Independentment del nivell d'estudis dels col·lectius d'aturats, sembla entreveure's que el poc coneixement específic de la llengua catalana està relacionat, d'alguna manera, amb les situacions d'atur.

D'altra banda, és interessant destacar que la terciarització de les activitats productives masculines tendeix a augmentar a mesura que disminueix l'edat, tot diversificant-se el ventall d'ocupacions que agrupa el cens. Així, a mesura que les poblacions són més joves, hi ha menys treballadors industrials, ja que aquestes ocupacions són més freqüents entre homes amb nivells baixos d'estudis i de coneixement de català. Són els treballadors dels serveis administratius i els professionals i els tècnics els que tenen

deixen a tenir més estudis i més nivell de català, i també s'entreveu entre els comerciants i els venedors un major coneixement de la llengua parlada, que no escrita⁴⁷.

Contràriament, ni els estudis generals ni els de català no propicien cap tipus de relacions laborals. L'edat, en canvi, torna a ser un factor que perfila les relacions laborals, de manera que entre les no assalariades és a la franja entre 25 i 49 anys on sembla que es donen millors condicions perquè els homes s'estableixin pel seu compte. D'altra banda i en el marc de l'actual reestructuració del mercat de treball, entre els assalariats, a mesura que disminueix l'edat augmenta l'eventualitat laboral.

Aquesta precarietat laboral és una característica que, comparativament parlant, crida l'atenció pel que fa a les 5 poblacions femenines⁴⁸, en relació a les quals, però, només al voltant d'un terç es considera susceptible d'atribuir-se-li unes categories laborals/professionals o unes altres. Efectius importants de dones dels 5 col·lectius són treballadores industrials (dels rams del tèxtil i de la manufactura del metall), però prioritàriament estan ocupades a l'hostaleria i altres serveis, de manera que amb les notables proporcions en què també treballen sobretot als serveis administratius i al comerç, les poblacions femenines considerades «laboralment productives» es distribueixen més en el ventall de branques d'activitat del sector terciari que del secundari. A diferència dels homes, el treball en precari també és considerablement alt entre les ocupacions als serveis administratius, de manera que les proporcions d'eventualitat laboral no difereixen significativament respecte a les que es donen en d'altres ocupacions de les poblacions femenines.

Les minories de dones que s'estableixen pel seu compte tendeixen a fer-ho en menor proporció que els homes i relativament a edats més adultes que ells. Pel que fa a la resta de variables, el factor edat incideix en l'activitat laboral o professional de forma similar que entre els homes, i el mateix es pot dir dels nivells d'instrucció i de coneixement del català.

De tota manera, la relació amb l'activitat que és àmpliament majoritària entre les dones dels 5 orígens és la definida pel cens com a feines de la llar, és a dir, els criteris classificadors del cens aboquen la majoria de dones a definir-se com a mestresses de casa⁴⁹.

Fins aquí i en línies generals, sembla pertinent considerar que les condicions socioprofessionals analitzades dibuixen característiques generalitzables en relació a amplis sectors de les classes baixes i mitjanes de la societat. Les referències a les dades del conjunt de la població de L'Hospitalet han fet palès que els trets genèrics d'aquesta població, quant a les situacions laborals i professionals, presenten similituds bàsiques amb les dades de l'univers d'estudi, tenint en compte els efectes de les particulars estructures d'edat delimitades a l'objecte d'aquesta recerca. Com és sabut, un dels elements clau d'aquesta delimitació ha estat l'origen dels col·lectius immigrants, i aquest factor permet posar en consideració certes peculiaritats de les poblacions estudiades que passo tot seguit a exposar, precisant també aquells trets que apareixen com a singulars respecte al conjunt de la població hospitalenca.

Vistos els trets generals comuns a l'univers d'estudi, les tendències que l'anàlisi de les dades de les categories socioprofessionals permeten proposar com a més singulars per a cada un dels orígens escollits en aquesta investigació, s'han de contemplar sense deixar de tenir en compte que, a partir d'aquí, em referiré constantment a sectors minoritaris de les 5 procedències. En la meua manera de veure, són tres els components a partir dels quals es poden discriminar les diferències més significatives: els graus de precarietat laboral o eventualitat en el treball assalariat, les majors o menors tendències a establir-se pel seu compte i els nivells de terciarització de les activitats productives.

Sens dubte, el règim d'eventualitat laboral afecta més les persones assalariades dels orígens extremeny i andalús, tant els homes com les dones. Aquesta circumstància es compagina òbviament

amb el fet que sigui en aquestes procedències on les proporcions d'assalariats fixos siguin menors, i en aquesta relació laboral tampoc no participen en proporcions comparativament altes, les persones nascudes a Galícia. Tanmateix, en el cas de l'origen gallec no es tracta que els nivells de precarietat laboral siguin dels més elevats, com succeeix als orígens extremeny i andalús, sinó que les xifres a la baixa d'assalariats fixos, tant entre els homes com entre les dones, s'explica perquè són els que més han tendit a establir-se pel seu compte, els que més participen de relacions laborals no assalariades.

Tant a l'hostaleria i altres serveis com a la indústria o el comerç, l'origen gallec presenta notables proporcions de règim no assalariat: els homes assoleixen les quotes més altes dels 5 orígens en els dos primers tipus d'ocupacions, i el mateix succeeix entre les dones en relació al comerç. Són aquestes circumstàncies les que, en general, situen l'origen gallec en unes quotes de treball assalariat fix similars a les de les procedències extremenya i andalusa, però en quotes de treball eventual més properes a les dels orígens castellanoleonès i aragonès. Cal precisar, tanmateix, que en relació a les poblacions femenines dels 5 orígens, les dones de procedència gallega presenten proporcions relativament altes d'eventualitat en les feines als serveis administratius i, en canvi, són les que mostren menor tendència a la precarietat laboral en la indústria.

L'eventualitat laboral de les poblacions masculines de procedències extremenya i andalusa afecta sobretot les ocupacions a la indústria, l'hostaleria i altres serveis, i els professionals i els tècnics. I les poblacions femenines d'aquests orígens, concentren més les situacions d'eventualitat en l'hostaleria i altres serveis. Aquest fet és general entre les 5 poblacions femenines, però afecta més intensament les dones nascudes a Extremadura i Andalusia.

És interessant assenyalar que entre l'origen extremeny els contractes eventuais masculins també abracen de forma notable la resta d'ocupacions. Així, entre els treballs als serveis administratius

—que a l'univers d'estudi en general es regeixen ben habitualment per contractes fixos— els homes d'origen extremeny són els que presenten majors proporcions relatives d'eventualitat laboral. Entre les dones d'aquest origen l'eventualitat també és alta, però és superada encara per les poblacions femenines nascudes a Andalusia i Galícia.

I resulta, si més no, curiós, que les relacions laborals eventuals tinguin una especial incidència entre els poquíssims directius nascuts a Extremadura. Aquesta circumstància no es dona en cap altre origen. Reapareix, però, exclusivament entre les dones directives de procedència andalusina.

En canvi, homes i dones d'origen aragonès (juntament amb les dones de procedència castellanolleonesa) se situen entre els que més disposen de contractes fixos, tant perquè es troben relativament menys afectats per situacions d'eventualitat laboral com perquè també tendeixen a optar pel treball per compte propi o amb personal assalariat al seu càrrec.

L'origen castellanolleonès és relativament menys propens a l'autonomia laboral que l'aragonès. Pel que fa als homes es fa clarament palès en les ocupacions relacionades amb el comerç, ja que en aquestes branques presenten les majors proporcions d'assalariats fixos dels 5 orígens; o el que és el mateix: les menors quotes de treballadors pel seu compte en una de les ocupacions que és més propensa a aquest tipus de relació laboral. Es tracta just a l'inrevés del que caracteritza la població masculina d'origen aragonès en relació al treball no assalariat: les ocupacions al comerç són les més nombroses dels 5 orígens, i són també notables, comparativament parlant, els treballadors industrials no assalariats. Així mateix, les dones nascudes a l'Aragó també presenten proporcions altes de treball autònom en aquestes ocupacions, i també a l'hostaleria. En canvi, les dones de procedència castellanolleonesa, a diferència dels seus homòlegs masculins, concentren una part important dels seus treballs per compte propi en el comerç.

La població masculina de procedència castellanolleonesa opta per relacions laborals no assalariades en proporcions similars a les de l'origen andalusí. Els homes nascuts a Extremadura són els que menys s'han establert pel seu compte. D'aquí les lleus diferències entre les procedències andalusina i extremenya en relació als assalariats fixos i eventuals: en ambdós tipus de relacions laborals els homes nascuts a Extremadura superen els d'origen andalusí, atesa la lleu major tendència dels d'origen andalusí a treballar pel seu compte. No hi ha pràcticament diferències, en canvi, entre el treball autònom femení en els orígens extremeny i andalusí, i és aquesta una estratègia laboral a què han tendit una mica més les dones nascudes a Castella-Lleó.

Pel que fa als sectors de producció i partint que la majoria d'homes treballen en el sector secundari, la major tendència masculina a la terciarització afecta sobretot els orígens aragonès, castellanolleonès i gallec. En els dos primers orígens són notables les proporcions d'homes que treballen al transport i activitats annexes; els homes de procedència aragonesa són els que més es dediquen a la branca del comerç i les reparacions.

Paral·lelament ambdós orígens acumulen lleus avantatges en tota la resta de branques d'activitat terciària. Un reflex d'aquesta tendència a la terciarització es posa de manifest en les clarament majors proporcions de treballadors dels orígens aragonès i castellanolleonès als serveis administratius, i dels d'origen aragonès que són comerciants i venedors. Ambdós orígens tenen també treballadors de l'hostaleria i la restauració en proporcions a l'alça respecte de l'origen extremeny, sobretot. Per contra, són els orígens en què hi ha menys treballadors industrials.

Entre l'origen gallec, la tendència a la terciarització masculina és un fenomen menys extensiu en totes les branques d'activitat terciària. Els homes nascuts a Galícia són els que més es dediquen a les activitats relacionades amb el transport, i també a la branca de l'hostaleria i la restauració, en ocupa-

cions tant de serveis a la indústria com a l'hostaleria i altres serveis. En canvi, no concentren efectius masculins notables als serveis administratius.

Per contra, entre els homes nascuts a Extremadura i Andalusia, la tendència a la terciarització de les activitats productives és menor, i més en el cas de l'origen extremeny, que concentra una part ben considerable dels efectius masculins al ram de la construcció, branca on també treballen proporcions notables, comparativament parlant, d'homes de procedència andalusina. Ambdós orígens tendeixen a les menors quotes de treball en totes les branques d'activitat terciària, i més especialment l'origen extremeny. Es pot dir, doncs, que és el ram de la construcció el que més contribueix a marcar les diferències entre orígens en relació als majors o menors graus de terciarització; al ram del metall les diferències entre orígens no són significatives⁵⁰.

De forma coherent, els homes de procedències extremenya i andalusina són els que més treballen a la indústria i els que menys exerceixen la resta d'ocupacions; i les menors proporcions corresponen sempre a l'origen extremeny.

Pel que fa a les dones, la terciarització del treball considerat productiu és dominant als 5 orígens. Les diferències globals entre orígens, és a dir, els graus d'extensió d'aquesta terciarització corresponen a les esmentades en relació als homes: les ocupacions dels orígens aragonès i castellanoleonès més terciaritzades i extensives a totes les branques d'activitat; les de l'origen gallec amb nivells alts de terciarització, però més concentrada en determinades branques; i les ocupacions dels orígens andalusí i extremeny amb nivells menys alts de terciarització. Tanmateix, les dones distribueixen els seus treballs al sector terciari en branques d'activitat distintes de les dels homes. Així, els 5 orígens concentren els seus efectius femenins al comerç i les reparacions i sobretot a «altres serveis». També són relativament notables les proporcions de població femenina d'origen gallec a l'hostaleria i la restauració, i el mateix succeeix en la branca de la sanitat i l'assistència

social entre les dones nascudes a Castella-Lleó i Aragó.

I, per acabar, diré que la comparació entre la distribució percentual de les ocupacions que presenten la població masculina hospitalenca i les de l'univers d'estudi porta a considerar que els col·lectius aragones, en primer lloc, i castellanoleonès, en segon, són els que mostren tendències més properes a les del conjunt de la població del municipi.

Fóra interessant saber quin pes tenen les diferències segons orígens acabades de resumir en relació al conjunt de la població de L'Hospitalet. Més en concret, i per a aquelles variables respecte a les quals he pogut comparar orientativament tendències genèriques —és a dir, les branques d'activitat i els tipus d'ocupacions—, pot ser probable, a títol d'exemple, que els homes d'origen gallec tinguin un pes relativament notable entre la població masculina hospitalenca que treballa en la branca del transport; o que el mateix es pugui constatar pel que fa als homes d'origen extremeny en relació al conjunt d'efectius masculins de la ciutat que treballen en la branca de la construcció.

A l'entorn de les ocupacions, i també com a mers exemples, les hipòtesis passarien per contrastar si entre els treballs als serveis administratius al municipi, els homes nascuts a l'Aragó i Castella-Lleó tenen un pes significatiu; o si els treballadors industrials presenten majors proporcions de contingents masculins de procedència extremenya i andalusina.

Les dades socioprofessionals de la població de L'Hospitalet que estan explotades no discriminen la població segons la comunitat autònoma de naixement i, per tant, no puc avaluar aquesta línia de supòsits. No obstant això, en la meua manera de veure, la representativitat de l'univers d'estudi d'aquesta investigació és prou acceptable per proposar com a plausible que les singularitats que han aparegut en discriminar l'origen a l'hora d'estudiar les categories socioprofessionals, puguin generalitzar-se per al conjunt de «les poblacions» de

L'Hospitalet, cosa que contribuiria a conèixer millor les estratègies d'adaptació sociocultural dels col·lectius estudiats.

En fi, només vull reiterar que les variables analitzades sobre la situació socioprofessional dels 5 col·lectius estudiats presenten similituds rellevants, tot i que cal tenir en compte que, també en aquest terreny, apareix certa variació quan es discriminen les dades segons els orígens. És en aquest context en què cal situar l'anàlisi pormenoritzada dels trets diferencials que he dut a terme.

NOTES

[1] Els percentatges per orígens són: Andalusia 66,3%, Aragó 65,8%, Castella-Lleó 63,9%, Extremadura 68,8% i Galícia 62,4%.

[2] Vegeu *Anuari Estadístic 1994*. Ajuntament de L'Hospitalet, p.215.

[3] Agraïxo a M. Pilar Massana que m'ajudés a plantejar amb precisió aquest fet.

[4] Excepció feta de les dones d'origen gallec, entre les quals les proporcions de feines de la llar són similars en ambdós grups d'edat.

[5] Aquestes jubilacions entre 50 i 64 anys s'han d'entendre, penso, com una forma d'atur encobert en el marc dels processos de reestructuracions industrials que, des de fa més de 15 anys, travessen la nostra societat.

[6] Dones de 65 i més anys per orígens: Andalusia: 17,6%; Aragó: 19,6%; Castella-Lleó: 11,1%; Extremadura: 14,8%; Galícia: 8,2%.

[7] Dones jubilades d'origen gallec: entre 65 i 74 anys, 22,7%; de 80 i més anys, 29,3%. Dones jubilades d'origen extremeny: entre 65 i 74 anys, 8,8%; de 80 i més anys, 10,5%.

[8] Nois: entre un 36% d'origen extremeny i un 19% d'origen aragonès. Noies: entre un 18,5% d'origen gallec i un 15% d'origen extremeny.

[9] Les noies estudiantes superen els nois en els orígens castellanoleonès i andalús.

[10] Una sòlida crítica dels conceptes de producció i reproducció, en el marc de la divisió sexual del treball, es pot trobar a *Trabajar en familia. Mujeres, hogares y talleres*, de Susana Narotzky, 1988. Alfons el Magnànim, València. Agraïxo a la companya antropològa Isabel Gracia la informació bibliogràfica sobre el tema.

[11] Així es posa de manifest segons que es veurà a l'apartat d'aquest capítol que es refereix a les dades del conjunt de la població activa masculina de L'Hospitalet.

[12] Més insòlit m'ha semblat encara que siguin 15 les dones d'origen andalús que també es dediquen a la pesca, branca d'activitat on també s'inclouen una dona nascuda a Aragó i una altra nascuda a Galícia.

[13] Probablement l'ocupació massiva dels immigrants del primer terç d'aquest segle en la construcció del metro i l'Exposició Universal de Barcelona ja havia creat les condicions propícies.

[14] Si es consulta la taula A25 de l'annex cridaran l'atenció els alts percentatges d'homes de 80 i més anys de procedències ara-

gonesa, castellanolleonesa i gallega que declaren que han estat treballadors per compte propi (27%-32%). Aquestes dades, aparentment sorprenents, fan pensar en les grans diferències existents respecte a les estructures de propietat i tinença de la terra, segons que es tracti d'unes societats d'origen o unes altres, ja que molt probablement aquests homes de 80 i més anys es refereixen a les seves situacions professionals abans d'emigrar.

[15] Més endavant em referiré breument a les dades de les dones que les taules A26 a A30 també mostren.

[16] En certa manera aquesta hipòtesi es perfila com a probable respecte a les titulacions mitjanes, ja que els assalariats fixos hi han accedit en proporcions relatives més altes que la resta de nivells d'instrucció. Però la hipòtesi cau en picat quan es consulten les dades referides a titulacions superiors. Aquesta anomalia suggereix que el factor en joc no són presumiblement els estudis, sinó els requeriments del mercat de treball.

[17] Vegeu taula A5 de l'annex.

[18] Origen gallec: 18,7%; origen aragonès: 14,6%; origen andalús: 10%; origen castellanolleonès: 9,2% i origen extremeny: 7,4%, pel que fa a la correlació entre les dades sobre treball autònom i parlar català (taula A31).

[19] Aquesta idea connecta amb la hipòtesi que San Román, T. (1984) planteja a *Gitanos de Madrid y Barcelona. Ensayos sobre aculturación y etnicidad*, Bellaterra, UAB, entenent que no és l'aculturació la que genera integració social, sinó que és la integració social la que dona sentit a l'aculturació i, per tant, l'estimula. Pel que fa a aquesta recerca, sembla que es tracta del fet concret de la parla, ja que a partir de la taula A31 es posa de manifest que si s'agrupen les dades dels homes que parlen, llegeixen i escriuen en català, l'associació desapareix en els tres orígens que tenen més treballadors per compte propi.

[20] Homes eventuais, entre un 9% i un 18%. Dones eventuais: entre un 20% i un 30%.

[21] Dones: entre el 5% i el 7%. Homes: entre l'1% i el 3%.

[22] Juntament amb els homes nascuts a Castella-Lleó.

[23] La taula 28 mostra que els decimals que acompanyen aquestes xifres relatives són, en ambdós casos, favorables als homes d'origen andalús.

[24] Excepció feta dels homes entre 15 i 24 anys nascuts a Castella-Lleó, que són treballadors industrials en un 45%.

[25] Entre els 65 i els 79 anys, també apareixen proporcions significatives d'homes que havien treballat a l'hostaleria i altres serveis als orígens aragonès i castellanolleonès.

[26] Entre 25 i 49 anys: 14%-12%, i cal ressaltar el 26% de joves castellanolleonesos menors de 25 anys que treballen als serveis administratius.

[27] Representen un 8%, enfront del 26% o del 36% dels homes d'origen gallec o extremeny, respectivament, que treballen als serveis administratius i tenen titulacions superiors.

[28] Com ja he indicat anteriorment, no dispo de les dades per sexes. Pel que fa a la resta de variables aquí tractades, més endavant em refereixo a les dades de les poblacions femenines.

[29] Dos són els casos on es pot parlar de clara majoria: dones entre 50 i 64 anys nascudes a Aragó: 41%; i entre 65 i 79 anys d'origen castellanolleonès: 45%.

[30] Les dones d'aquest ampli ventall d'edats que s'allunyen més d'aquestes proporcions són, d'un cantó, les de procedència castellanolleonesa entre 50 i 64 anys, que només en un 16% són treballadores industrials; i, de l'altre, les nascudes a Extremadura entre 25 i 49 anys, que es troben ocupades en un 34%.

[31] Les dades que recordaré sobre ocupació o activitat professional-laboral són a la taula 28.

[32] Representa l'activitat laboral d'un 37% de dones de procedència andalusa. En les ocupacions a què tot seguit em refereixo, les treballadores industrials i les del comerç són un 29% i un 15%, respectivament (taula 23).

[33] Aquest percentatge és irrellevant. En xifres absolutes són 2 dones.

[34] Aquesta xifra relativa correspon a 19 homes.

[35] Hostaleria i serveis, i treball en la indústria (28% i 22%: assalariades en un 82% en ambdós casos), o serveis administratius (22%: assalariades 97%).

[36] Tret de les dades corresponents a l'1,5% de població activa masculina d'aquest origen que diu que es dedica o s'ha dedicat a l'agricultura, i que ho fa/feia en situació d'eventualitat en un 21%.

[37] Tret de les 6 dones directives (0,5%), de les quals 2 tenen contracte fix, 2 són empresàries i 2 treballen per compte propi.

[38] Són els Anuaris estadístics de la ciutat de L'Hospitalet que, des del Cens i el Padró de 1991, s'editen amb una periodicitat anual.

[39] Són dades aconseguides a partir de combinar dues publicacions, sempre en base al cens de 1991: *Característiques de la població de L'Hospitalet, 1991*. Ajuntament de L'Hospitalet, 1993, p.157; i *Anuari Estadístic de la Ciutat de L'Hospitalet 1994*, Ajuntament de L'Hospitalet, p.189.

[40] *Anuari Estadístic de la Ciutat de L'Hospitalet 1994*. Ajuntament de L'Hospitalet, 1994, p. 200-205.

[41] Tret de les dones de procedència aragonesa, que presenten un percentatge equivalent al del total de dones de la ciutat (7% i

escaig).

[42] Les dades de L'Hospitalet que es poden consultar a l'annex estan elaborades a partir de les publicades a l'*Anuari Estadístic de la Ciutat de L'Hospitalet 1994*, Ajuntament de L'Hospitalet, p.210-213.

[43] Dels 5 orígens, es dediquen més a l'hostaleria entre un 6% (nascudes a l'Aragó) i un 21% (nascudes a Galícia); a la indústria, entre un 1% més (nascudes a l'Aragó) i un 10% (nascudes a Extremadura).

[44] Aquest supòsit acostuma a considerar-se inherent als estudis de les migracions estrangeres.

[45] Excepció feta dels professionals i els tècnics d'origen castellanoleonès, entre els quals l'opció d'establir-se pel seu compte presenta proporcions superiors respecte a les de la resta d'orígens, proporcions, però, sempre minoritàries en relació a les del règim assalariat.

[46] Cal assenyalar que els homes d'origen gallec presenten quotes notablement més baixes de treball assalariat a l'hostaleria i altres serveis que la resta de procedències.

[47] Les anotacions respecte al coneixement de la llengua catalana es refereixen tant a les poblacions masculines com femenines.

[48] Els col·lectius femenins també es troben relativament més afectats per l'atur que els seus homòlegs masculins, independentment de l'edat.

[49] Mestresses de casa que, curiosament, i només per posar-ne un exemple, a partir de les 8h-9h del matí —quan, llevat del comerç, la majoria de feines «productives» ja estan en marxa— porten un tràfec ostensible, metro amunt, metro avall, habitualment en direcció a la ciutat de Barcelona; tràfec que si no és que portés a permetre descobrir funcions desconegudes de la mestressa de casa, difícilment semblaria adir-se al que es pressuposa que comporten les feines de la llar.

[50] Tret de la concentració de treballadors d'origen castellano-leonès en la branca del material de transport.

Solar de la Carpa. La seva recuperació com a espai públic va ser una de les lluites més importants del moviment veïnal del barri de Can Serra al voltant dels anys 70. Actualment hi ha un mercat, l'escola pública La Carpa, un parc i un pàrquing.

* Rosa Guinart, CEL'H. 2000.